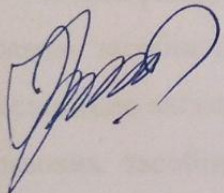

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

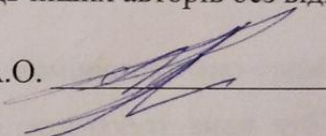
«Адміністративно-правові засоби боротьби з корупцією в
органах державної влади в Україні»

До захисту
Гребеношко Є.П.

Студент 2 курсу магістратури заочної форми
навчання спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування» освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування»
Грибок Андрій Олександрович

Науковий керівник
доктор філософії в галузі публічного управління та
адміністрування Гребеношко Євген Петрович

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі немає
запозичень із праць інших авторів без відповідних
посилань

Студент Грибок А.О.

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри
регіональної політики від «___» _____ 2023 р., протокол № ____.

Завідувач кафедри регіональної політики, доктор наук з державного управління,
професор

Колтун Вікторія Семенівна _____

Київ – 2023

АНОТАЦІЯ

Грибок А.О. Адміністративно-правові засоби боротьби з корупцією в органах державної влади України. – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування, – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2023.

Кваліфікаційна магістерська робота присвячена аналізу адміністративно-правові засобів боротьби з корупцією в органах державної влади України. Досліджено загальнотеоретичне підґрунтя та характеристики адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією. Детально проаналізовано поняття «корупція» та види корупційної діяльності в органах державної влади. Окремо розглянуто адміністративно-правові стандарти боротьби з корупцією в органах державної влади зарубіжних країн.

Особливої уваги приділено питанням адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією в Україні: зокрема розглянуті види суб'єктів щодо попередження корупції в Україні та досліджено їх структуру і задачі. Досліджено форми діяльності антикорупційних органів виконавчої влади.

Досліджено сучасний стан адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією в Україні та розглянуто питання щодо посилення адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією в нашій державі.

Ключові слова: корупція, адміністративно-правові заходи, антикорупційна політика, корупційна діяльність, адміністративно-правові стандарти, антикорупційні органи.

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1 Загальнотеоретична характеристика адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією.....	7
1.1 Поняття «корупція» та види корупційної діяльності в органах державної влади.....	7
1.2 Адміністративно-правові стандарти боротьби з корупцією в органах державної влади.....	17
Висновки до розділ 1.....	25
Розділ 2 Особливості адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією в Україні.....	26
2.1. Види суб'єктів щодо попередження корупції в Україні їх структура, задачі	26
2.2. Форми діяльності антикорупційних органів виконавчої влади.....	34
Висновки до розділу 2	42
Розділ 3 Удосконалення адміністративно-правових механізмів боротьби з корупцією в Україні.....	44
3.1. Сучасний стан адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією в Україні	44
3.2. Посилення адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією в Україні.....	52
Висновки до розділу 3.....	60
Висновки.....	62
Використанні джерела.....	65

Вступ

Актуальність теми. У багатьох країнах постійно проводиться адміністративно-правова політика у рамках боротьби з корупцією. Але не дивлячись на розвинуту законодавчу базу в Україні у сфері боротьби з корупцією і націленість державної політики на її ліквідацію, корупція у нас викликає багато нарікань. Навіть нині, під час російсько-українського військового протистояння, попри проблеми в економічній, енергетичній, інформаційній сферах, говориться не лише про корупційні зловживання, але й зазначається, що корупція набула системного характеру. В певній мірі це пов'язано з неефективною системою державного управління, особливостями менталітету, а також «нерозвиненістю» інститутів громадянського суспільства, які мають контролювати діяльність органів влади. До того ж, соціально-економічні і політичні умови життя суспільства постійно змінюються, а «корупційне поле» соціальної взаємодії обновлюється через «введення» в нього нових дійових осіб, які швидко можуть адаптуватися до «корупційних правил».

Малоефективність боротьби з корупцією обумовлена також й зі зниженням духовно-морального потенціалу з пануючим в ньому правовим нігілізмом, невірою громадян у незворотність покарання таких посадових осіб.

Актуальність теми в цілому обумовлена проявами негативних тенденцій і деструктивних процесів пов'язаних зі зростанням корупції в Україні.

Не дивлячись на те, що в Україні, в основному, сформовані органи і правові основи боротьби з корупцією, - ефективність таких засобів залишається низькою.

Мета і задачі магістерської роботи полягають в обґрунтуванні як теоретичного змісту адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією в Україні, так і виявленні проблем, які пов'язані з реалізацією їх положень на практиці.

Для реалізації мети поставленні наступні задачі:

- розкрити поняття «корупція» та визначити сучасні підходи до цього явища;
- визначити сутність поняття «адміністративно-правові засоби боротьби з корупцією», а також здійснити класифікацію таких засобів;
- на основі аналізу міжнародних правових стандартів боротьби з корупцією визначити основні засоби попередження і протидії корупції на міждержавному і національному рівнях;
- визначити види суб'єктів попередження і протидії корупції;
- охарактеризувати форми і методи боротьби з корупцією;
- сформулювати пропозиції з удосконалення адміністративно-правових механізмів протидії корупції в системі державних органів України.

Об'єктом роботи є – суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією.

Предметом магістерської роботи виступають адміністративно-правові засоби боротьби з корупцією в державних органах України.

Наукова новизна полягає у наступних положеннях:

- дано визначення поняття «корупція» та розкрито сутність цього соціального явища;
- озвучено визначення поняття «адміністративно-правові засоби боротьби з корупцією», складовими компонентами якої є організаційно-правові інструменти нормотворчого і нормо застосованого характеру, а також засоби адміністративного примусу, що направлені на боротьбу з корупцією в органах державної влади;
- здійснено аналіз класифікації адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією, які розділено на дві групи: організаційно-правові (прийняття органами державної влади нормативно-правових актів, які регулюють цю сферу і системних заходів адміністративного впливу (адміністративні попередження);

- розглянуті положення про необхідність стимулювання державою антикорупційних положень та взаємодії держави як основного суб'єкта протидії корупції з громадянським суспільством;

- проаналізовано способи залучення бізнесу до боротьби з корупцією, через різні види відповідальності компаній за корупційні правопорушення та формування стандартів антикорупційної поведінки;

- визначено принципи боротьби з корупцією, це: це відкритість та прозорість у роботі органів державної влади (парламенту, Президента, уряду, судової системи, правоохоронних органів, виконавчої гілки влади) залучивши до цієї роботи ЗМІ, широкі кола суспільства (громадські організації, рухи, неурядові структури) та створивши в суспільстві морально-ідеологічні, адміністративні, правові стандарти, які б створювали умови нетерпимості щодо корупційних правопорушень.

Методи дослідження. В процесі роботи над темою магістерської роботи застосовувалися загальнонаукові методи, а саме: аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення, метод експертних оцінок.

Структура роботи: Робота складається зі вступу, трьох розділів диференційованих на 6 підрозділів, висновку та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 74 сторінки, список використаних джерел нараховує 83 найменувань на 10 сторінках з них 13 іноземною мовою.

Розділ 1

Загальнотеоретична характеристика адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією

1.1. Поняття «корупція» та види корупційної діяльності в органах державної влади.

Масштаби розповсюдження корупції у світі і посилення міжнародного співтовариства до цього негативного явища перетворили корупцію у глобальну проблему сучасності. Завдячуючи активній позиції ряду міжнародних організацій і громадянському суспільству, корупція стала сприйматися не тільки як проблема корумпованої країни, але й як проблема тих держав та іноземних кампаній, які їх корумпують. Велика кількість країн ввели у практику державної політики широкий арсенал засобів з протидії корупції, які заслуговують уваги: вивчення, аналізу і застосування. В результаті чого у світового співтовариства виникає і формується так званий глобальний антикорупційний консенсус.

Історія корупції як складного і багатогранного явища не поступається за «давністю» історії людської цивілізації та відноситься до часів формування перших класових суспільств і державних утворень, продуктом яких стала поява осіб, які виконують владні функції. Наслідком давності корупції можуть лужити слова Овідія (I ст. до н.е): Дари захоплюють і оволодівають людьми і богами, навіть Юпітер, сам мириться при вигляді подарунків [1, с.92].

Зазначимо, що корупція спочатку визначалася як моральна проблема. Так, Жан-Клод Ваке писав, що говорячи про корупцію, спочатку її існування не викликало дискусії на державному рівні, а говорили - про людську природу. Особливу роль у давні часи щодо корупції пов'язували із суддями, оскільки вони проводили незаконний перерозподіл власності [1, с.94].

Отож, корупція є творенням самого соціуму і відносин у ньому: коли обособлення управлінських функцій у різних сферах породжує у посадових осіб (чиновників) можливість розпоряджатися ресурсами, приймати рішення не в інтересах суспільства, а виходячи зі своїх корисних мотивів.

Багаточисельні письмові пам'ятками минулих епох свідчать, що явище корупції існує на протязі багатьох тисячоліть.

Осучаснене поняття «корупції» сформувалося десь, приблизно, на межі Нового часу, з початком творення централізованих держав і нині існуючих правових систем.

Етимологічний підхід до визначення корупції дозволяє її розкрити через терміни «підкуп», «хабар». В римському праві є таке поняття «*conruptio*», яке трактується найузагальнішим чином й перекладається як «розмазувати, рушити, фальсифікувати» й означало відповідно – протиправні дії. Це поняття походить від з'єднання латинських слів «*congrei*» - декілька учасників в одній із сторін обов'язкових відносин з приводу єдиного предмета і «*ruptere*» - «ламати, пошкоджувати, порушувати» [62]. В результаті утворився термін, що передбачав участь у діяльності декількох осіб, ціль яких є «псування, пошкодження» процесів управління справ у суспільстві [81].

Корупція – це соціальний феномен, породжений суспільством і суспільними відносинами. Виникнення корупції стає можливим з моменту обособлення функцій управління в суспільній і господарській діяльності, оскільки саме у цьому випадку в управлінця (посадової особи) є можливість розпоряджатися ресурсами і приймати рішення не в інтересах соціуму чи держави загалом, а виходячи з власних інтересів.

Таким чином, корупція виступає як складне соціально-політичне явище, яке зародилося у стародавні часи й «протрималося» до нашого часу – змінивши форми проявів, але об'єми її не скорочуються.

Корупція в сучасному суспільстві це соціальний інститут, елемент системи управління, тісно взаємопов'язаний з іншими соціальними інститутами – політичним, економічним, культурним.

Про інституціоналізацію корупції свідчить ряд особливих характеристик.

1. Виконання нею ряду соціальних функцій:

- спрощення адміністративних зв'язків;
- прискорення прийняття управлінських рішень;

- консолідація і реструктуризація відносин між соціальними класами і групами;
- підтримка економічного розвитку шляхом скорочення бюрократичних бар'єрів;
- оптимізація економіки в умовах дефіциту ресурсів.

2. Наявність певних суб'єктів корупційних взаємовідносин та розподіл соціальних ролей.

3. Наявність певних правил гри, норм, що відомі лише суб'єктам корупційних дій.

4. Встановлення і відома зацікавленим особам «такса» на «корупційні послуги».

5. Існування певного «сленгу» і символіки корупційних дій.

Корупція обмежує свободу дій економічних законів і знижує престиж країни в очах світової спільноти, стаючи перешкодою на шляху до залучення зарубіжних інвестицій. Приватний, соціально-орієнтований бізнес витісняється, оскільки корупція перетворює його на нерентабельний. Згідно макроекономічних і політ-економічних досліджень, корупція є тією «перешкодою», затримкою економічного зростання і розвитку, що здатна утворити загрозу будь-яким перетворення (наприклад, реформи).

Вона виходить за рамки національних кордонів і боротьба з нею вимагає глобальних підходів.

Корупція сьогодні:

- загрожує верховенству законів і демократії;
- нівелює моральні устої суспільства;
- підриває довіру до влади та принципи державного управління;
- заперечує права людини;
- позбавляю людей рівності і соціальної справедливості;
- перешкоджає конкуренції;
- стримує економічний розвиток.

До проявів корупції може бути «готова» будь-яка посадова особа, яка наділена дискреційною (надані органів чи посадовій особі повноваження діяти на власний розсуд у межах закону) владою (чиновника, депутата, судді співробітника правоохоронних органів, адміністрації).

Першорядним стимулом до корупційних діянь є можливість отримати економічний прибуток (ренту), пов'язану з «користування» владними повноваженнями, а головним стримуючим фактором є ризик бути викритим і отримати покарання (в Україні протягом скількох років боротьби з корупцією-притягнути до відповідальності не вдалося ні жодного високопосадовця).

Крім того, корупція має високу здатність «приспосовуватися», мімікрувати, видозмінюватися, досить «професійно» використовуючи недоліки і проблеми соціально-правового контролю юридичної відповідальності. Вона має велику кількість різновидів. Часто правоохоронні органи самі «вважаються» корупцією, а конгломерат «корупційної бюрократії-кримінальний бізнес-організована злочинність отримав назву – «залізний трикутник» і живе своїми законами [47, с.292]. Так званий «золотий трикутник» це постійне та майже незмінне соціально-політичне утворення, що включає членів, які діють в певній сфері (освіта, охорона здоров'я, енергетика і так далі). Такі трикутники це стійкі переплетіння, навіть вузли де концентруються фінанси та влада.

Особливо небезпечна корупція в органах державної влади, де фактично це:

- симбіоз монополії влади;
- дискреційних повноважень державної служби в прийнятті рішень;
- відсутність жорсткої правової підзвітності та підконтрольності чиновників.

Як показує практика, корупція:

- руйнує всю систему державного управління;
- сприяє падінню авторитету державної влади;
- знижує престиж державної служби;
- перешкоджає розвитку економіки;

- сприяє зростанню організованої злочинності (особливо у сфері економіки).

Використання державної машини в організації злочинних діянь пов'язано з корупцією як способом перетворення державних повноважень у приватну власність. Гегель писав: «Та доля державної влади, яку отримав для себе окремих індивід є втраченою для влади і держави [12, с. 59]. Мало того, спираючись на набуту частину влади, відповідні особи і кримінальні формування ведуть наступ на державу, інститути громадянського суспільства та його цінності. Не вирішивши питання корупції, неможливо ефективно вирішувати задачі державного управління.

У другій половині ХХ ст. дослідження корупції набули характеру самостійного наукового напрямлення. В таких дослідженнях намітився підхід до корупції як до універсального соціального явища. Однією з найбільш важливих причин у складності формування поняття «корупція» пов'язано з тим, що це явище є соціальним і виходить за межі дослідження права, є також, складним синтетичним соціально-філософським і кримінологічним поняттям.

Крім того, прояви корупції, її механізми носять латентний характер, тому важко визначити її властивості і ознаки.

Так, український дослідник М. Мельник висловив цікаву думку відносно того, в законі не повинно бути визначення поняття «корупція», тому що це складне соціальне, економічне, правове явище, а за явище відповідальність наступати не може [39, с.66].

Деякі вчені вважають, що корупція це синтетичне поняття, одночасно і соціальне і кримінологічне, тому й потрібно його розглядати не як конкретний вид злочину, а як сукупність родинних видів діянь, що характеризуються підкупом державних та інших службовців, які на цій основі корисно користуються в особистих або вузькогрупових, корпоративних інтересах офіційними службовими повноваженнями, пов'язаними з їх авторитетом і можливостями [53, с.175].

Існує ще думка, де корупція розглядається як торгівля владою, а в недержавному сектор, як розкладання влади, що проявляється в нелегальному ринку владних повноважень, можливостей обміну влади на вигоду, порушуючи принцип соціальної справедливості [51, с.152].

Панує ще одна думка серед науковців, що корупція – це соціальне явище, яке «розкладає» владу, адже державні посадовці використовують своє службове положення, статус і авторитет займаної посади в корисних цілях [48].

Український дослідник І.Яцків, притримується думки, що корупція в адміністративно-правовому розумінні є система публічних відносин, яка базується на передбачених конкретним складом корупційного адміністративного правопорушення деяких публічних посадових осіб [69, с.12].

Як бачимо, корупція – складне соціальне і правове явище і поняття. В основному науковці підкреслюють комплексний, системний характер цього явища і поняття. Справедливо його пов'язують з усіма соціальними процесами певного суспільства, з врахуванням соціально-політичних, демографічних, національно-психологічних і етнічних особливостей конкретної держави [44. С.74].

Тому, з урахуванням складності такого соціального явища як корупція для неї не існує єдино визнаного універсального всеосяжного визначення. Переважно дослідники цього явища акцентують увагу на різних аспектах корупції.

Як правило, в науковій літературі виділяють два підходи до даного поняття.

Перший – акцентує увагу на корупції як соціальному явищі, тому під корупцією розуміють не тільки, і не стільки певну злочинну поведінку державних чиновників (посадових осіб), скільки певне соціальне зло. В цьому випадку корупцію іменують як «просте визначення», що означає підкупність і продажність державних чиновників і політичних діячів [49, с. 88].

У другому випадку під корупцією тлумачиться ситуація, коли посадова особа застосовує протиправне рішення із якого отримує вигоду «інша сторона»,

а сама посадова особа здобуває таким чином - винагороду від цієї сторони. Характерним тут є той факт, що помітні злочинні ознаки даної ситуації: приймається рішення, що порушує закон або «неписані соціальні норми» - сторони діють за мовчазною згодою, набувають незаконних вигод і намагаються приховати свої дії.

Державна корупція може бути постільки, поскільки чиновник може розпоряджатися ресурсами, які йому не належать, шляхом прийняття неприйнятих тих чи інших рішень. До числа таких ресурсів можуть входити:

- бюджетні засоби;
- державна чи муніципальна власність;
- державні замовлення чи пільги [41, с.46].

Тому, збираючи податки, штрафи або інші передбаченні законом платежі, чиновники також розпоряджаються ресурсами, які їм не належать.

Державні службовці повинні функціонально приймати рішення виходячи із цілей встановлених правом і схвалені суспільством, культурними і моральними нормами. Корупція розпочинається тоді, коли ці цілі підміняються корисними інтересами посадової особи, що втіленні в конкретних діях. Цієї умови достатньо, щоб характеризувати таке явище як зловживання службовим положенням в корисних цілях.

До максимально типових проявів корупції також відноситься підкупування чиновників і державних діячів всіх рангів, хабарництво і протекціонізм [36, с.47] працівників за принципом особистої відданості, родинних зв'язків, дружніх стосунків. Сьогодні корупція трактується як злочинна діяльність у всіх сферах суспільства.

Поняття «корупція» «наполягає» на тлумаченні її як злочинних проявів у владних структурах держави в тому числі й тих, хто зобов'язаний боротися з нею.

В науковій літературі змістовна сторона корупції розглядається як система корупційних угод, що формує «тіньовий ринок» - складну систему приватних правових рішень, яка виникає за рамками юридичних законів, які регулюють

відносини власності (дане формування означає, що ринок виправдає все [43, с.36]).

Отже, корупція це соціально-правове явище, яке полягає у незаконному використанні державними службовцями тих функцій, що покладенні на них законодавством.

В результаті корупційної діяльності порушуються законодавчо встановлені процедури і процеси функціонування державних органів, форми реалізації державної влади, а також «несення» звання – державного службовця. Тобто, корупція це об'єктивний стан порушення інституціоналізації влади, причини якої можуть лежати в організаційних або правових недоліках самих цих інститутів.

Ефективність попередження корупційних діянь передбачає існування політичної волі в країні і впровадження (реальне) дієвих норм правових засобів, які б регулювали механізми протидії корупції і забезпечували б посилення політичної відповідальності державних органів, етичних стандартів службової поведінки державних службовців, які закріплені законом.

Суть у тому, що корупція це «скриті» злочини, що здійснюються правлячою елітою. Попри надзвичайну увагу до проблем корупції ЗМІ і громадських структур, питання «продажності» правлячої еліти у всіх на слуху, в і населення відчуває це на собі її кримінальний тиск, адже більшість кримінальних злочинів – не розкриті. Це обумовлено певними обставинами:

- правопорушення правлячих кіл пов'язано з управлінською діяльністю, яка залишається конфіденційною;

- у таких злочинах немає прямих жертв, а також і свідків, щоб були зацікавленні у висвітленні таких фактів (часто через погрози, шантаж, залякування – свідки відмовляються давати свідчення);

- правляча еліта, здійснюючи злочин має сучасні методи захисту від викриття і таким чином уникає покарання; -правляча еліта наділяє себе повною недоторканістю (часто закріплюючи такий стан – законодавчо);

- правляча еліта фактично управляє діяльністю правоохоронних органів і судів.

З урахуванням різноманітних проявів корупції і необхідними дослідженнями цього явища в системі державних органів влади, слід приділити увагу відповідним класифікаційним системам корупції.

В науковій літературі розділяють корупцію на політичну і економічну.

Так, політична корупція призводить до неконтрольованості політичної ситуації, є загрозою демократії і балансу різних гілок влади. Економічна корупція знижує ефективність ринкових інституцій, які регулюють діяльність держави.

Ще один вид корупції адміністративний. Така корупція небезпечніша за дві попередні. Адміністративна корупція проявляється тоді, коли посадова особа наймає на певну посаду людей, які не володіють необхідними для неї навиками [30, с.132]. Адже у кожній професії є свої виняткові характерні риси, тобто, ми говоримо про профпридатність людини, про професійність (освіта, досвід роботи) і держаний службовець повинен володіти тими якостями, знаннями, які «вимагає» його посада.

Розрізняють також «елітарну» і «низову» корупційну діяльність. «Елітарна» корупція характеризується високим соціальним положенням суб'єктів її здійснення. Другий вид корупції розповсюджений на середньому і низькому рівнях управління і пов'язаний з постійною, рутинною взаємодією чиновників і громадян.

Сучасні міжнародні дослідження зафіксували, що основними видами корупції є:

1. Корупція в органах державної влади.
2. Корупція при здійсненні ділової активності, тобто в середовищі національного і міжнародного бізнесу.
3. Корупція у вищих ешелонах політичних, адміністративних і фінансових органів [72, с.194].

Аналіз випадків прояву корупції в Україні зафіксували у: митних органах, податкових структурах, судах різних рівнів (неправосудні рішення), органах охорони здоров'я (закупівля ліків), правових органах (незаконне порушення чи припинення кримінальних справ), структури оборонно-промислового комплексу (сьогодні це стратегічний напрям національної безпеки держави), заклади освіти (реєстрація, атестація, акредитація), органах виконавчої влади (прийом на службу, просування по службі), система ліцензування.

До важливих факторів, які визначають зростання корупції є втручання державних структур в економічну сферу, адже збільшується контроль чиновників: наприклад, сфера надання пільг, забезпечення реальних можливостей для приватизації, надання прав для реалізації великих соціальних проектів.

Загалом корупція нині самовідтворююче явище, яке корениться в надрах самого устрою соціального життя, не визнає культурно-етнічних і територіальних кордонів.

Світова практика посилює механізми боротьби з корупцією: вводить допоміжні оперативно-пошукові, кримінально-процесуальні, контрольно-фінансові та інші засоби попередження і боротьби з корупцією. Тобто, боротьба з корупцією має стати постійною функцією держави і «турботою» всього суспільства.

В нашій державі боротьба з корупцією базується на основних принципах, викладених у ст.3 Закону України «Про основи попередження і протидії корупції» (від 07.04. 2011 року №3206-VI). До цих принципів віднесено:

- верховенство права;
- законність;
- комплекс правових, політичних, соціальних, економічних, інформаційних та культурних заходів;
- пріоритетність засобів боротьби з корупцією;
- невідворотність відповідальності (кримінальної, політичної);
- відкритість і прозорість роботи всіх органів державної влади;

- участь громадськості у заходах з попередження і протидії корупції, державного захисту осіб, які надають допомогу у таких заходах;

- забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків [39, с.67].

Основні напрями боротьби з корупцією є її попередження, тобто вплив на її причини, а антикорупційна політика повинна стати частиною державної політики.

1.2. Адміністративно-правові стандарти боротьби з корупцією в органах державної влади.

В середині 90-х років ХХ ст. міжнародне співтовариство визнало, що корупція є глобальною проблемою, тому в цій області почали активно працювати багаточисельні регіональні і глобальні міжурядові організації. Результатом цієї роботи стало як прийняття цілої збірки правил (договорів, конвенцій, угод), законодавчих актів, так і «м'якого» характеру документів (рекомендацій, інструкцій, резолюцій, декларацій), які підготовлені і прийняті в рамках таких організацій як ООН, Рада Європи, ЄС.

Міжнародні правові інструменти розрізняють за сферами застосування, правовому статусу, членству, механізмам реалізації і проведенню моніторингу. Але всі вони «переслідують» одну ціль – встановити загальні стандарти боротьби з корупцією на національному рівні шляхом Введення кримінальної відповідальності за корупційні діяння, дотримуючись антикорупційних законів, а також проведення засобів з попередження корупції. З іншого боку, міжнародні правові інструменти сприяють виявленню і розповсюдженню (у світових масштабах) прикладів дієвої практики боротьби з корупцією і допомагають зміцнити зв'язки між країнами.

Нині боротьба з корупцією має широку міжнародну правову базу.

Міжнародні правові інструменти визначають основні функції в області боротьби з корупцією:

- кримінальне переслідування за корупційні злочини та засоби попередження корупції;
- освітня робота;
- координація антикорупційної роботи різних інституцій;
- моніторинг за ходом виконання національних програм щодо боротьби з корупцією;
- аналіз стану корупції в країні загалом [37].

У відповідності до цих функцій на органи боротьби і попередження корупції покладаються такі задачі:

- отримання і розгляд скарг на діяльність посадових осіб;
- збір даних, які мають відношення до корупції;
- аналіз кримінальної ситуації в країні;
- оперативно-слідча діяльність і проведення попереднього розслідування;
- кримінальне переслідування і адміністративна відповідальність;
- надання консультацій з питань етики;
- аналіз дотримання національного законодавства; - розгляд декларацій державних службовців;
- міжнародне співробітництво і надання допомоги [37].

Поставленні задачі можуть виконуватися силами одного структурного підрозділу, а можуть бути розподілені, між декількома інституціями на які покладено функції боротьби з корупцією. Повноваження з проведення розслідування і кримінальним переслідуванням є основним механізмом застосування законів у боротьбі з корупцією, найперше у кримінально-правовій сфері. Цю задачу, зазвичай, виконують спеціалізовані інституції в межах існуючої системи державних органів.

Основна складність при розподілі повноважень у сфері боротьби з корупцією між такими спеціалізованими структурами полягає у:

- визначенні їх матеріальної юрисдикції (склад злочину, що підпадає під їх компетенцію);
- необхідності уникання конфліктів;

- забезпеченні ефективної співпраці та обміну інформаційними даними між правоохоронними і контрольними органами.

Сьогодні прийнято ряд міжнародних правових документів щодо боротьби з корупцією, таких як:

- рекомендації Групи старших експертів з транзитивної організованої злочинності;

- схвалена Політичною групою вісьмох держав у Ліоні;

- Міжнародний кодекс поведінки державних посадовців (резолюція Генеральної Асамблеї ООН);

- Декларація ООН з боротьби з корупцією і хабарництвом в міжнародних комерційних організаціях (резолюція Генеральної Асамблеї ООН);

- Конвенція Організації економічного співробітництва і розвитку в боротьбі з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних комерційних угодах;

- Конвенція про кримінально-правову і громадську відповідальність за корупцію (прийнята Радою Європи);

- резолюція Генеральної Асамблеї ООН про «Засоби протидії корупції»;

- Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності [18, с.53].

В країнах ЄС, першою із всіх європейських конвенцій з питань боротьби з корупцією була Конвенція «Про захист фінансових інтересів європейського співтовариства», яка виділила перелік складу злочинів, що посягають на фінансові інтереси ЄС. Доповнили цю Конвенцію два протоколи:

1. «Про корупцію у співтоваристві».

2. «Про відмивання капіталів» [13].

Ці два протоколи розкрили поняття «корупція» у правових нормах ЄС.

Припиненню проявів корупції присвячена і Конвенція Організації економічного співтовариства та розвитку «Про боротьбу з продуктом іноземних посадових осіб при здійсненні (підписанні) міжнародних ділових операцій.

Пізніше підписано міжнародну Конвенцію Радою Європи про кримінальну відповідальність за корупцією і Конвенцію ООН проти корупції 2003 року [13].

Що стосується глобального рівня – рівня ООН, то до числа документів, що містять норми про протидію корупції, відносяться:

- Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (прийнята резолюцією ООН);

- Конвенція проти корупції (прийнята ООН);

- Декларація ООН у боротьбі з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях (затверджена ООН);

- Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (ухвалена ООН) [18, с.53].

Так, Великобританія є однією із перших країн, що прийняла закон «Про попередження корупції». США першими прийняли закон «Про корупційну діяльність за кордоном». В далекому 1974 році у Гонконзі була створена комісія з протидії корупції, яка і нанесла відчутний удар по чиновництву, які підозрювалися в корупційній діяльності [38].

Нині в ряді зарубіжних держав вдалося створити такі адміністративно-правові засоби, які дозволили б знизити корупцію до рівня, що не складає серйозної небезпеки для держави і суспільства.

Зазначимо, що всі вище зазначені міжнародні документи підкреслюють, що це лише шлях для боротьби з корупцією.

Першим найбільш змістовним міжнародним документом, направленим на попередження корупції і першим, що вказав на необхідність антикорупційної оцінки правових актів стала Конвенція ООН щодо протидії корупції 2003 року, де в ст.1 зазначено, що основою є сприяння укріпленню засобів, направлених на більш ефективну і дієву політику щодо протидії та попередженню корупції. Саме в цій Конвенції відображена норма, яка підвела міжнародно-правову основу під антикорупційну експертизу нормативно-правових актів та їх проектів. Це ст. 5 ч. 3 (Політика і практика попередження протидії корупції): «Кожна держава-учасниця намагається періодично проводити оцінку відповідних правових

документів і адміністративних засобів з метою визначення їх адекватності з точки зору попередження корупції і боротьби з нею» [77].

Для ефективного проведення такої політики Конвенція ст. 6 ч.2 і ст.36 передбачають створення в кожній країні, що її підписала, спеціальних органів (органу) з попередження корупції за допомогою засобів визначених ст. 5 [13]. Зокрема, Конвенція зобов'язує кожну державу-учасницю забезпечити такі структури необхідною самостійністю, так щоб вони змогли виконувати свої функції без впливу інших осіб чи структур.

Звичайно, існує небезпека того, що під приводом боротьби з корупцією може відбуватися втручання у внутрішні справи суверенної держави. Захист суверенітету (ст.4 Конвенції) не повинна стати щитом для корумпованих режимів від міжнародно-правової відповідальності. Зазначимо, що розміри збитків, що наносить корупція світовому співтовариству не менші, ніж витрати на боротьбу з корупцією. Після прийняття Конвенції ООН в національних законодавствах, які підписані державами-учасницями, було видано велику кількість нормативних актів, направлених на імплементацію її основних положень. Україна ратифікувала цей міжнародний акт під назвою Закон України «Про ратифікацію Конвенції ООН проти корупції (від 18.10. 2006р. №251-V) [13].

Аналізуючи зарубіжний досвід щодо протидії корупції, зазначимо, що найбільш характерними загальними рисами і тенденціями розвитку антикорупційного законодавства в країнах ЄС є:

1. Визначення корупції як соціального явища і посадового злочину.
2. Вказівка на тіньову економіку, бюрократизм як основну причину зрощування організованої злочинності та влади.
3. Певна обмеженість правового механізму боротьби з корупцією і самого процесу, що обумовлюється наявністю в державних структурах представників кримінального світу та недостатком політичної волі.
4. Тенденції до посилення адміністративної і кримінальної відповідальності за корупцію.

5. Тенденції до укріплення взаємодії всіх правоохоронних органів, прокуратури, судової влади – це з одного боку, а з іншого – посилення громадянського суспільства.

6. Недостатня ефективність правового регулювання і всього правового механізму боротьби з корупцією.

7. Тенденції до зростання корупції і форм її проявів як наслідку (причин) непослідовності і недостатньої ефективності антикорупційного законодавства і механізмів реалізації.

8. Поглиблення соціальних об'єктивних факторів і умов, які породжують її причини.

В міжнародній практиці протидія корупції містить велику кількість підходів щодо боротьби з цим явищем: як успішних, так і не надто успішних. Одні з них приваблюють великий об'єм і спектр ресурсів, інші – розраховані на умови, за яких ресурси є обмеженими. У першому випадку створюється окремий, наділений широкими повноваженнями державний орган з протидії корупції, відповідальний за формування антикорупційної політики держави, виконання правоохоронних функцій при тісній співпраці з громадянським суспільством. Такий орган забезпечується ресурсами і наділений повноваженнями в межах, достатніми для виконання повноважень. Велика кількість держав створюють комісії (комітети, служби), діяльність яких направлена на протидію та боротьбу з корупцією, але якщо їх цілі недостатньо «ясно» сформульовані, не забезпечені відповідними ресурсами, такі органи позбавлені впливу, то позитивного результату - не буде.

Аналізуючи міжнародні адміністративно-правові механізми боротьби з корупцією в органах державної влади, особливо у сфері з підвищеним корупційним ризиком, використовуються наступні механізми протидії корупції:

- максимально можлива деперсоналізація взаємодії державної служби з громадянами і громадянським суспільством;

- детальна регламентація процедур взаємодії з об'єктами регулювання;

- поділ адміністративних процедур на стадії, з їх закріпленням за незалежними один від одного структурами для забезпечення взаємного контролю;

- виведення підрозділів внутрішньої безпеки державних органів із підпорядкування керівництва органу;

- застосування регулярної ротації посадових осіб;

- використання непрямих ознак винуватості у якості основи для накладання адміністративних стягнень.

Не дивлячись на специфіку системи органів державної влади розвинутих країн щодо досвіду реалізації адміністративно-правових засобів попередження і боротьби з корупцією може і повинен бути використаний у ході реалізації реформ в Україні. Цікавим для нас є досвід Швеції і Сінгапуру, де було вироблено дієві способи боротьби з корупцією, в яких до середини ХХ ст. був високий рівень корупційних зловживань.

Так, Шведська погляд щодо стратегії боротьби з корупцією завбачає:

- введення стимулів – замість заборон;

- відкритий доступ до інформації;

- створення ефективної і незалежної системи правосуддя;

- встановлення парламентом і громадянським суспільством високих етичних стандартів.

Сінгапурська стратегія включає:

- детальну регламентацію дій чиновників і спрощення бюрократичних процедур для населення;

- суровий нагляд за дотриманням високих етичних стандартів;

- створення автономного Бюро щодо розслідування випадків корупції (в Україні таких структур достатньо, але ефект – відсутній);

- підвищення незалежності судової системи;

- введення економічних санкцій для юридичних осіб за дачу взятків і відмову від участі в антикорупційних розслідуваннях;

- дерегулювання економіки; - підвищення заробітних плат чиновникам;

- підготовка кваліфікованих кадрів.

Для України особливу цікавість мають ті держави, де практика впровадження адміністративних реформ дала позитивні результати: були створені ефективні адміністративно-правові засоби попередження корупції і сформована основа для соціально-економічного розвитку держави.

Висновки до розділ 1

1. Під корупційною діяльністю слід розуміється порушення встановлених нормативно-правових норм, процедур, порядку функціонування державних органів, форм реалізації державної влади, несення державної служби з метою отримання матеріальних благ і вигод, наслідком чого є порушення правового порядку.

2. Корупція як соціально-правове явище розкривається через незаконне використання державними службовцями повноважень, можливостей, авторитету в особистих, групових чи корпоративних інтересах.

3. На основі аналізу міжнародного досвіду виділено такі адміністративно-правові механізми:

- деперсоналізація взаємодії державних службовців і громадян;
- регламентація процедур взаємодії з суб'єктами регулювання таких відносин;
- поділ адміністративних процедур на стадії і їх незалежність одна від одної;
- виділення підрозділів внутрішньої безпеки державних органів управління із підпорядкування керівництву інших структур;
- ротація кадрів (і то лише після успішного управління в попередній діяльності);
- підвищення етичних-норм у середовищі державних службовців і серед громадян.

РОЗДІЛ 2

Особливості адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією в Україні

2.1. Види суб'єктів щодо попередження корупції в Україні їх структура, задачі.

В результаті аналізу стало очевидним, що забезпечити ефективний контроль за корупцією неможливо лише за рахунок удосконалення законодавчої бази. Прояви корупції є сигналом про негативну роботу публічних інституцій системи державного управління. В міжнародному співтоваристві вироблені стандарти, де за виконання і проведення моніторингу законів і заходів повинні окреслювати спеціалізовані органи і працівники, що наділятимуться певними повноваженнями. Такі спеціалізовані антикорупційні органи або співробітники повинні бути захищені від неправомірного політичного тиску, тому держава має їх забезпечити структурною, оперативною і фінансовою автономією. Так, кожна держава повинна мати фахівців боротьби з корупцією і виділяти необхідні ресурси для їх роботи.

В країнах європейського континенту одним з перших джерел «м'яких» міжнародних стандартів, що вказують на необхідність створення спеціалізованих інституцій, які відповідають з попередження, розслідування і судового переслідування злочинців, пов'язаних з корупцією, стали «Двадцять принципів боротьби з корупцією» прийнятих ЄС [64].

Спочатку міжнародні правові інструменти містили положення про створення спеціальних структур боротьби з корупцією в вигляді слідчих органів і прокуратури, що повинно було привести до чіткого виконання антикорупційних законів і лише після прийняття у 2003 році Конвенції ООН боротьби з корупцією особлива увага була приділена питанням щодо попередження корупції. Ця Конвенція фактично стала першою міжнародною угодою такого масштабу, тобто держави-підписанти Конвенції мали не лише боротися з корупцією, але й попереджати її.

Не дивлячись на те, що джерела міжнародних стандартів різні, з точки зору сфери їх застосування вони й різні за змістом (суттю) і цілями, в той же час включають чіткі вимоги, які зобов'язують держав-підписантів створювати такі спеціалізовані заклади.

Важливо відмітити, що Конвенція Ради Європи з кримінальної відповідальності за корупцію і Конвенція ООН з боротьби з корупцією є обов'язковими нормативно-правовими актами до виконання. Зокрема, Конвенція ООН передбачає створення таких інституцій як у сфері кримінальної відповідальності, так і в області попередження корупції. Крім того, в ній визнано, що необхідно здійснювати як функцію навчання, так і підвищення інформованості громадськості.

Таким чином, держави-підписанти Конвенції зобов'язувалися забезпечити наявність і спеціалізованих інститутів з попередження корупції і осіб, на які покладено ці функції.

Міжнародні стандарти також визначили основні критерії спеціалізації антикорупційних структур. Такі критерії включають незалежність, автономію, підготовленні кваліфіковані кадри, забезпечення повноваженнями і ресурсами.

В той же час, міжнародні стандарти не прописують ні порядку створення і організації роботи спеціалізованих інституцій, і ні якої моделі (навіть універсальної) щодо антикорупційних органів. Важливо зазначити, що положення міжнародного права, які стосуються поля щодо попередження корупції прописані менше, чим, наприклад, все, що пов'язано з отриманням хабаря, чи зловживання посадовим положенням [81]. Хоча конвенція ООН чітко визначає принципи і критерії за якими може вибудовувати роботу спеціалізованих антикорупційних структур.

Великої уваги в Конвенції ООН приділено питанням міжнародному моніторингу та рекомендацій і корисним практичним порадам.

Так, законодавство України розділило суб'єктів, що ведуть боротьбу з корупцією, виходячи із особливостей їх компетенції. При цьому виділяють органи, які:

1. Здійснюють засоби щодо попередження і протидії корупції (Президент, Верховна Рада, інші органи державної влади в рамкових повноваженнях.

2. Безпосередньо засоби (механізми), які реалізують питання виявлення, попередження і дізнання щодо корупційних правопорушень.

3. Ті, що направленні на попереджувальні заходи і виявлення корупційних злочинів, а в установлених законом випадках – у здійсненні заходів з упередження корупції, відновлення порушених прав чи інтересів фізичних і юридичних осіб, інтересів держави, а також в інформаційному, науковому, дослідницькому забезпеченні всіх засобів, що сприяють боротьбі з корупцією.

Особливу увагу слід приділити урядовому уповноваженому з питань антикорупційної політики (посада ухвалена Постановою Кабінету Міністрів від 04.12.2013 №949) [3]. Така особа має забезпечити підготовку і надання Уряду пропозиції відносно направлення і координації роботи органів виконавчої влади щодо попередження та протидії корупції (така особа звільняється і призначається КМУ).

1. До компетенції такої посадової особи відноситься:

- розробка і внесення до КМУ пропозицій відносно напрямів координації роботи органів виконавчої влади;

- забезпечення взаємодії уряду з Президентом, ВР та іншими органами державної влади, органів місцевого самоврядування;

- направлення спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції інформації про виявлення корупційних зловживань;

- аналіз проблем, що пов'язані з корупційними зловживаннями;

- інформування населення про роботу таких суб'єктів;

- реалізація заходів (механізмів), пов'язаних із залученням громадськості (активістів) до роботи щодо попередження і протидії корупції;

- «покриття» розміщення в ЗМІ матеріалів (документів), які стосуються корупційних зловживань.

2. Національна рада з питань антикорупційної політики, створена указом Президента (від 14.10. 2014 року №808) [13] як консультативно-дорадчий орган при Президентові України.

До основних задач віднесено формування міжвідомчої робочої групи з протидії корупції, яка створена при Генеральній прокуратурі України у 2015 році у відповідності з Положенням про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії і боротьби з корупцією. До складу цієї організації входять: співробітники центральних органів Міністерства Внутрішніх справ України, СБУ, представники Державної фіскальної служби України.

Мета цієї групи – підвищення ефективності роботи у протидії і боротьбі з корупцією, узгодженість всіх заходів, «розривання» всіх корупційних зв'язків між посадовими особами, особливо чиновників центральних органів влади.

Що стосується посадових осіб і службовців органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, структурних підрозділів, а у випадку виявлення корупційних правопорушень чи отримання інформації про такі діяння, органи, щ ведуть боротьбу з корупцією зобов'язані в рамках своїх обов'язків застосовувати заходи щодо припинення таких діянь.

Згідно законодавства України, координаційну діяльність правоохоронних органів з питань протидії корупції здійснює Генеральна прокуратура України. Зазначимо, що складовими прокуратури України є регіональні (обласні) прокуратури, воєнна прокуратура, Спеціальна антикорупційна прокуратура (САП). Її структуру і штат формують Генеральний прокурор України за згодою з директором Національного антикорупційного бюро України.

САП здійснює:

1. Нагляд за дотриманням законності при проведенні досудового розслідування, яке здійснює Національне антикорупційне бюро України.
2. Підтримка державного звинувачення у таких правопорушеннях.
3. Представництво інтересів громадян/держави у суді [54, с.56].

Прокурори САП назначаються на основі результатів відкритого конкурсу. Керуючий САП підлеглий Генеральному прокурору України як і його

заступники за підсумками відкритого конкурсу, який проводить конкурсна комісія у складі 4 осіб, з певних кваліфікаційно-дисциплінарних комісій прокурорів із числа своїх членів і п'яти представників громадських об'єднань, визначених комітетом ВР, який відповідає за ці питання. Крім того, конкурс здійснюється публічно з вільним доступом представників ЗМІ, журналістів із гарантуванням щодо трансляції у режимі реального часу [54, с.63].

Досить незвично вибудована структура підпорядкування – так, прокурорами вищого рівня для керівників відділів та їх заступників, старших прокурорів і прокурорів САП є керівник САП, його перший заступник і заступники.

Генеральний прокурор України, його перший заступник і заступники не мають права давати розпорядження прокурорам САП. Письмові накази адміністративного характеру, які стосуються організації роботи САП, видаються з обов'язкового розпорядження з керівником САП.

Надійним гарантом роботи Сап є той факт, що керівник САП і його замісники не можуть бути звільнені чи переведені на іншу посаду до закінчення терміну обрання.

Певну роль у боротьбі з корупцією відіграє й СБУ. Так, на цю структуру покладається захист державного суверенітету, конституції, територіальної цілісності держави, забезпечення економічного, оборонного потенціалу держави, законних інтересів і прав громадян, забезпечення державної таємниці. Закон України «Про Служб Безпеки України» визначає і задачі з попередження, виявлення і розкриття корупційних злочинів, які створюють загрозу державним інтересам України.

Таким чином відповідні підрозділи СБУ несуть відповідальність за попередження і боротьбу з корупцією, хабарництвом найперше це в органах державної влади, відповідальні за «зрощування» бізнесу і політики з організованою злочинністю.

На ці структури згідно ст. 102 та ст. 106 Конституції України і Закону України «Про національне антикорупційне бюро України» (2014 р.) де вказані

адміністративно-правові основи організації і діяльності Національного антикорупційного бюро. У відповідності до згаданого Закону Національне антикорупційне бюро є державним є правоохоронним органом, на який покладено попередження, виявлення, розслідування і розкриття корупційних правопорушень.

Завданням Національного антикорупційного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які можуть чинити вищі посадові особи, що вповноваженні на виконання функцій держави.

Законом України на Національне антикорупційне бюро покладені наступні обов'язки:

- виконання роботи щодо оперативно-пошукових заходів з метою попередження, виявлення і розкриття корупційних злочинів;
- довершення досудового розслідування карних справ;
- застосування засобів з розшуку і арешту засобів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації;
- «співдіяння» з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами;
- здійснення інформаційно-аналітичної «праці» з метою виявлення і усунення причин, які сприяли здійсненню кримінальних злочинів;
- забезпечення особистої безпеки праці Національного бюро та інших осіб, захист таких осіб від протиправного зазіхання на осіб, що беруть участь у кримінальному судочинстві;
- забезпечення на умовах конфіденційності і добровільної співпраці з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення;
- звітність про свою діяльність у порядку визначеному законодавством;
- впровадження міжнародного співробітництва в межах своїх компетенцій і відповідно до міжнародних договорів [42. С.87].

На національне бюро покладено досить таки широкий спектр повноважень і прав:

- заводити оперативно-пошукові справи на основі постанов затверджених керівником відповідного відомства;

- вимагати щодо встановленого законом порядку на отримання інформації керівником бюро від інших правоохоронних і державних органів, органів місцевого самоврядування, яка необхідна для виконання обов'язків, у тому числі свідчень про майно, доходи, витрати, обов'язки взяті щодо фінансів, які задекларовані у встановленому законом порядку, дані про використання Державного бюджету України та розпоряджень щодо державного чи комунального майна;

- на основі відповідного рішення суду і письмового розпорядження керівника бюро отримання від банків, фінансових та інших установ незалежно від форми власності інформації і документів про фінансові операції, розрахунки та вклади;

- на основі судових рішень, строком на 10 діб, опечатувати каси, архіви, нежитлові приміщення, брати під охорону, а також вилучати предмети і документи згідно закону України;

- зберігати, носити і застосовувати вогнепальну зброю і спеціальні засоби, а також застосовувати різні методи щодо фізичного впливу на основі й у порядку передбаченому чинним законодавством;

- здійснювати правове співробітництво з компетентними органами інших держав, міжнародних організацій з питань пов'язаних із корупційною діяльністю;

- виступати у якості представника інтересів держави при розгляді в іноземних юрисдикційних органах справ про пошук, арешт, конфіскацію і повернення майна в Україну [42. С.89].

Ревізійні дії за діяльністю Національного бюро здійснюється паралельно комітетом, який відповідає за боротьбу з корупцією.

Керує Національним бюро Директор, який призначається на посаду при згоді Верховної Ради і звільняється – при згоді з Президентом.

Згідно ст. 1 Закону України «Про попередження корупції» спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є органи прокуратури, органи внутрішніх справ, Національне антикорупційне бюро України, Національне агенство з питань попередження корупції.

В результаті аналізу ми можемо стверджувати, що всю систему суб'єктів протидії корупції в Україні можна розмежувати на дві групи. Перша група складається із:

- спеціальних суб'єктів, які визначають основні напрямки державної політики в області протидії корупції;
- забезпечують розробку і прийняття законів;
- розподіляють функції між органами виконавчої влади, координують їх діяльність;
- здійснюють і забезпечують ефективну реалізацію державної антикорупційної політики;
- реалізують попереджувальні дії щодо корупційних злочинів, у тому числі: Президента, парламенту, органів місцевого самоврядування, судових органів, правоохоронних органів всіх рівнів.

До другої групи відносяться неспеціалізовані суб'єкти, що зв'язані зі спеціалізованими єдиними цілями, а також інформаційними, координаційними і правовими зв'язками, у тому числі:

- комерційні і некомерційні організації з різними формами власності, підприємства, організації, суспільні, міжвідомчі і місцеві комісії, асоціації, союзи, фонди;
- політичні партії і масові громадські організації, що діють на основі статуту і положень (мають як горизонтальну, так і вертикальну структуру на різних рівнях);
- засоби масової інформації;
- об'єднання і молодіжні формування;
- профспілки;
- приватні детективні і охоронні агенства;

- добродчинні організації та релігійні конфесії;
- громадські організації і формування, що створюються на добровільно (громадські пункти охорони порядку);
- волонтерські структури.

Всі перераховані суб'єкти протидії корупції покликані боротися з корупцією і забезпечувати ефективну протидію таким злочинним проявам.

2.2. Форми діяльності антикорупційних органів виконавчої влади.

Необхідність протидії корупції уже давно визнана усіма структурами державної влади багатьма країнами світу. Однією із значимих причин їх уваги до проблем корупції є те, що вона знижує ефективність системи державного управління, несе втрати для бюджету країни, «присаджує» темпи економічного розвитку, стає причиною для росту злочинності.

У багатьох демократичних країнах розроблені форми і методи боротьби з корупцією (ми говоримо про певні стандарти, які ми аналізували в першому розділі). Сьогодні розроблені певні адміністративно-правові форми і засоби, що направлені на боротьбу з корупцією в органах державної влади, прийнятті спеціальні закони, що містять чіткі норми права, навіть етичні кодекси (наприклад, кодекси честі чиновника).

Боротьба з корупцією в Україні у даний час має набирати обертів, адже однією з умов інтеграції нашої держави до ЄС є боротьба з корупцією.

Зокрема, Закон України «Про внесення змін в деякі законодавчі акти України відносно реалізації державної антикорупційної акти України відносно реалізації державної антикорупційної політики» (від 14.05.2013 №224-VII) суттєво доповнив діюче законодавство у цій області [15]. Такі зміни дозволять впровадити додаткові адміністративно-правові механізми, які протидіють корупції, а також усувають «білі плями» та невизначеності правового регулювання. Цей закон розширив перелік складових, що пов'язанні зі звільненням співробітників органів внутрішніх справ, прокуратури, СБУ, а

також прийнято перелік суб'єктів декларування, які зобов'язані оприлюднити свої декларації про доходи.

В законі закріплено:

- ряд термінологічних змін;
- удосконалений механізм спеціальної перевірки осіб, що претендують на зайняття посад в структурі державної служби;
- забезпечення відкритості і прозорості роботи декларантів;
- модернізований порядок перевірки на наявність конфлікту інтересів.

Більше уваги приділено такому поняттю як антикорупційна експертиза нормативно-правових актів в частині конкретизації сфери застосування.

Судову раду України наділили додатковими функціями зі здійснення антикорупційного контролю у сфері судочинства.

Зазначимо, що за результатами 2020 року показники Індексу сприйняття корупції (CPI) в Україні покращилися, зросли на 33 бали зі 100 можливих [16]. У рейтингу країн світу Україна посідає 117 місце із 180, у 2021 році наш показник знизився, і ми отримали 122 місце. На жаль ми «опинилися» серед африканських країн, а цей показник свідчить про «застій» у боротьбі з корупцією протягом останніх трьох років. Частково це пов'язано з тим, що багато антикорупційних завдань були на «паузі», а сьогодні російсько-українська війна відволікає увагу громадських суб'єктів від боротьби з корупцією [17].

Щоб побороти корупцію затверджена Національна антикорупційна стратегія, де враховані вимоги і рекомендації ЄС.

Мета згаданого закону полягає у наступному:

- реалізації державної антикорупційної політики;
- виконанні рекомендацій Європейської комісії з удосконалення антикорупційного законодавства у частині встановлення інституціональних основ;
- здійснення фінансового контролю;

- запровадження контролю за дотриманням закону щодо врегулювання конфлікту в діяльності осіб, що уповноваженні виконувати функції держави та органів місцевого самоврядування.

Основні ідеї цього закону складаються з таких принципів:

- доступності для широкого загалу Єдиного реєстру осіб, які здійснювали корупційні правопорушення (раніше Міністерство юстиції відмовило громадським структурам у такій інформації);

- зобов'язанні чиновників розміщувати свої декларації в Інтернеті у вільному доступі;

- впровадженні механізму контролю фінансових декларацій чиновників (створюватимуться підрозділи з питань попередження і виявлення корупції, які отримують повноваження здійснювати контроль щодо своєчасності надання декларацій, їх перевірку на наявність конфлікту інтересів;

- реформування антикорупційної експертизи (у профільному комітеті парламенту з'являється обов'язок – здійснювати антикорупційну експертизу законів).

Зазначимо, що даний закон передбачає і більш глобальні зміни. Зокрема, закон вносить термінологічні зміни (маємо на увазі закон про міліцію, прокуратуру, СБУ).

Під цим слід розуміти певні обмеження пов'язанні з:

- використання службового положення;

- відносно сумісництва з іншими видами діяльності;

- відносно роботи близьких осіб (їх працевлаштування, а це конфлікт інтересів);

- відношенням осіб, що звільнилися від посадових обов'язків, чи припинили діяльність, яка пов'язана з виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування.

Тобто, законодавство дає повний список обмежень і, відповідно, закладає основу для звільнення, що може бути «розцінений» як крок, що направлений на захист прав та інтересів громадян.

До суттєвих нововведень слід віднести й удосконалення механізмів проведення антикорупційного контролю і антикорупційної експертизи документів. Так, метою проведення відкритості щодо роботи державних посадовців є перевірка декларацій на предмет своєчасної їх подачі та наявності конфлікту інтересів.

На Міністерство юстиції як управлінську складову системи державного управління ввіряються обов'язки з формування Єдиного державного реєстру осіб, які здійснили корупційні правопорушення, доступ до якого можуть отримати державні і правоохоронні органи, а також фізичні особи у випадку їх звернення про отримання такої інформації.

Ретельної перевірки, шляхом проведення антикорупційної експертизи, й підпадають законодавчі ініціативи народних обранців. Антикорупційні порушення будуть виявляти в документах, що:

- окреслюють права і свободи громадян;
- щодо повноважень органів державної влади;
- сферу надання адміністративних послуг;
- розподіл державного бюджету.

Досить увагу приділено і судовій системі держави. Всі компетентні повноваження щодо реалізації антикорупційної політики у сфері судочинства покладено на безпосередньо судову владу. Таким чином, Рада судів буде відслідковувати процес щодо додержання вимог з урегулювання конфлікту інтересів у роботі судій Конституційного Суду, судів загальної юрисдикції, а також голови і членів Вищої кваліфікаційної комісії судів. Але, на жаль, ще не розроблений як сам механізм контролю, так і механізми перевірок і експертиз. А це є перепорою для повноцінної боротьби з корупцією.

Крім того, досить «бурхливе» обговорення викликали статті де передбачалося заповнення декларацій і родичами посадовців, з подальшим їх розміщенням в інтернеті, але ці статті не були прийняті.

На посилення контролю перевірки на наявність конфлікту інтересів суб'єкта декларування дається лише 30 діб з дня початку подачі декларації і

полягає у порівнянні службових обов'язків (заробітна плата) чиновника і членів його сім'ї з фінансовими витратами і задекларованими прибутками.

Законодавство передбачає (ст. 4) протягом 10-ти днів після визначення (обрання) на посаду передати в управління іншій особі приналежні підприємства і корпоративні права у порядку встановленому законодавством (передавати власність членам родини заборонено). Крім того, відповідно оновленій формі декларації про банківські вклади, «цінні папери» та інші активи, які знаходяться у власності членів сім'ї державного посадовця, їх функціональних обов'язків повинна надаватися з урахуванням повного переліку банків, фондів, організацій, підприємств інших закладів. А при відкритті валютного рахунку у закладах банках-нерезидентах, члени сім'ї суб'єкта декларування будуть зобов'язані у 10-ти денний період письмово повідомити у органи за місцем проживання з вказівкою номера рахунку і місця знаходження банку-нерезидента.

І що стосується норми про обнародування декларацій протягом 30-ти днів з дня їх подачі, то крім осіб, що визначалися раніше Законом України про боротьбу з корупцією, її дії будуть розповсюджуватися і на перших замісників і заступників міністрів, керівників інших державних органів, членів колегіальних державних органів, керівників міських структур, голів територіальних громад.

В той же час, не підлягає оприлюдненню дані про реєстраційний номер облікової картки платника податків чи серії і номера паспорта громадянина України, а також місця проживання і реєстру декларанта, місцезнаходження об'єктів внесених у декларацію про майно, доходи, витрати і обов'язки фінансового характеру. До списку осіб, на які покладено обов'язки з обнародування декларацій, не ввійшли судді судів загальної юрисдикції.

Європейські структури не один раз звертали увагу на те, що основною проблемою, яку необхідно подолати органам державної влади України є питання корупції. Європейські посадовці визначили, що даний закон вніс ряд інновацій у всі гілки і рівні влади, а саме:

1. Відкриття антикорупційного реєстру корупційних порушень чиновництвом.

2. Перевірка всієї інформації про свої доходи.

3. Проведення антикорупційної перевірки всіх нормативно-правових актів, які розглядаються владою (особливо це стосується Верховної Ради).

4. Розширення кола осіб (родичів державних посадовців), які мають декларувати свої доходи і витрати.

5. Зменшення «межі витрат», які мають задекларувати.

Вище ми говорили про переваги і позитивні зміни, які зафіксовані у законодавстві. Але поряд з позитивними фактами можна відмітити і значні не доопрацювання. І це стосується питання декларування доходів і витрат близьких родичів державних посадовців.

В контексті роботи слід згадати й про Вищий антикорупційний суд (ВАКС) як спеціалізований суд в Україні, утворений згідно судової реформи (2016 рік).

Завданням Вищого антикорупційного суду є реалізація правосуддя з метою захисту особи, суспільства, держави від корупційних дій і пов'язаних з цим явищем злочинів та судовий контроль за досудовим розслідуванням таких питань.

Цю структуру створили з ініціативи громадянського суспільства залучившись підтримкою міжнародної спільноти. Зазначимо, що основним аргументом щодо створення такої структури була потреба у підвищенні ефективності українського судочинства та незалежності від розгляду справ про корупцію, особливо тих, які стосуються політичної еліти, а також «нездатність» звичайних судів забезпечити швидкий і незалежний розгляд таких діянь.

Значущою рисою суду, є залучення до процесу відбору судів під назвою «Громадська рада міжнародних експертів», який наділений правом «блокувати» призначення тих кандидатів на посади судів, якщо члени Ради мають певні «сумніви» щодо доброчесності кандидатів.

Запуск роботи суду був багатообіцяючим, але його реальний «запуск» залежав від ряду чинників, а особливо це якість роботи, яку проведуть Національне бюро розслідування і САП [54, с. 112].

Дещо насторожує той факт, що сторонам відкрито «вікно» щодо подачі апеляції на рішення суду до Касаційного кримінального суду та Верховного Суду (наприклад, Судді Верховного Суду не проходять через ретельну перевірку «Громадської ради»).

Ще один факт, який може турбувати суспільство, це надмірна кількість справ, й до цього додається й те, що засідання має форму колегіальності у складі 3-х судів, і коли один відсутній, то інші (двоє) не можуть проводити засідання.

Зазначимо, що деякі фахівці, громадські діячі, журналісти попереджають про «дещо марні» очікування від Вищого антикорупційного суду, а тим більше сумніви викликає швидке ухвалення обвинувачень посадовим особам.

Як бачимо, реальний стан роботи Антикорупційного суду на сьогодні (осінь 2022 року) не виправдала очікувань суспільства, як і решта антикорупційних структур.

Найбільш гучними є ухвали суду щодо тримання під вартою екснардепа Деркача (який перебуває у розшуку), арешт екснардепа, який пропонував 22 млн. євро хабаря меру м. Дніпро. Ці рішення правильні, але ми не бачимо в судах тих, хто й сьогодні займається корупційною діяльністю, а «запізнілі» ухвали є потрібними, але їх виконати не можливо (такі особи давно є за межами країни).

Аналізуючи роботу всіх суб'єктів щодо боротьби з корупцією очевидним є факт певного дублювання функцій цих органів і за формами, і за методами протидії корупції.

При всій кількості таких органів в Україні, при всій масштабності форм їх роботи така діяльність буде малоефективною без активної підтримки зі сторони громадянського суспільства. Тому, основним завданням для населення є посилення координації, співробітництва і обміну інформацією між громадянським суспільством і антикорупційними структурами. Крім того, важливою є міжвідомча співпраця, обмін інформацією між антикорупційними суб'єктами з фінансового, податкового, митного контролю, СБУ, що й закріплено в міжнародних правових документах.

Як ми розуміємо, в цій сфері у нас достатньо проблем: починаючи з випадків конфлікту компетенцій і до повної її відсутності, коли не один орган не хоче братися за розслідування справ у зв'язку з його «якимсь їм відомим особливим» характером і розпочинається «процес спихування» розслідування корупційних діянь в органах державної влади.

Висновки до розділу 2

1. Всю систему суб'єктів протидії корупції в Україні поділено на дві групи: спеціалізовані суб'єкти протидії корупції та неспеціалізовані.

До першої групи віднесено: суб'єкти, які визначають базові напрямки державної політики в сфері протидії корупції; надають можливість розробки і прийняття законів; розділяють функції між органами виконавчої влади та координують їх діяльність; визначають ефективну реалізацію державної антикорупційної політики; втілюють попереджувальні дії відносно корупційних злочинів.

До другої групи відносяться суб'єкти, які об'єднує зі спеціалізованими єдині цілі – подолання корупції: комерційні і некомерційні структури з багатоаспектними формами власності; політичні партії, громадські рухи, що діють на основі статуту і положень; ЗМІ; молодіжні форми організації; профспілки; приватні детективні і охоронні агенства; добротинні фонди, союзи; релігійні конфесії; волонтерські структури.

2. Спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії та боротьби корупції є органи прокуратури, органи внутрішніх справ, Національне антикорупційне агенство з питань попередження корупції, Верховний антикорупційний суд.

3. Виділено три основних види діяльності уповноважених органів щодо протидії корупції:

- попередження корупції, у тому числі з виявлення і подальшому усуненню причин (так звана профілактика корупційної діяльності);

- виявлення, попередження, розкриття і розслідування корупційних правопорушень – це боротьба з корупцією;

- мінімізація і/або ліквідація наслідків корупції.

При всій масштабності форм діяльності і формування антикорупційної політики, правових органів державної влади України вони будуть марними без активної підтримки громадянського суспільства.

4. Реальні результати боротьби з корупцією принесє комплексний підхід, де поєднуються правові, політичні, організаційні, технічні і фінансові засоби, які забезпечать дієві механізми реалізації антикорупційної політики.

РОЗДІЛ 3

Удосконалення адміністративно-правових механізмів боротьби з корупцією в Україні

3.1. Сучасний стан адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією в Україні.

Визнання проблеми протидії корупції на міжнародному рівні зобов'язує державу приймати слушні та адекватні заходи для її протидії та забезпечити їх реалізацію відповідними адміністративно-правовими механізмами. Основну роль у боротьбі з корумпованою владою відводиться комплексному рішенню внутрішньо державних проблем. Міжнародне співробітництво є лише невеликим ланцюжком у сукупності заходів, що має зробити держава. Поряд з політичними, економічними, соціальними та іншими фактами Україна має використати адміністративно-правові методи для знищення корупційних зв'язків, які склалися в державі, враховуючи при цьому світовий досвід.

В області адміністративно-правових регулювання найбільш слабкими ланцюгами протидії корупції в Україні є: «недосконалість» механізмів реалізації внутрішньогосподарського, адміністративного і кримінально-процесуального законодавства, яке регулює цю сферу.

Справа у тому, що корупція це специфічний злочин, містить специфічні фактори, що притаманні тільки таким кримінальним діянням. Протиправні і злочинні діяння корупціонерів посилюються їх посадовим положенням, а це створює реальні можливості для нейтралізації доказової бази. Така ситуація вимагає адекватних механізмів і законодавчих процедур, направлених на виключення, бажано повну ліквідацію, таких перепон при обов'язковій наявності політичної волі. Зазначимо, що діючі міжнародні договори не охоплюють повністю названих проблем, оскільки спираються на обов'язковість головного (вирішального) правила – застосування внутрішньо-державних адміністративних і кримінально-процесуальних норм, використовуючи міжнародні «доручення» демократичних держав. Цим підкреслюється

необхідність розвитку і поглиблення механізмів реалізації передбачених адміністративно-правових актів і національно процесуального законодавства через усунення недоліків національного адміністративного, кримінально-процесуального законодавства і дієвих міжнародних договорів з надання правової, адміністративної, управлінської допомоги у цій сфері.

На жаль, з одного боку, - в процесуальному законодавстві не враховується великий дисбаланс (колапс) можливостей доказів факту корупції, з іншої сторони – корупціонери володіють величезними ресурсами:

- особистими зв'язками і часто зобов'язаннями між собою;
- транспортними засобами;
- фінансами, які дають можливість нейтралізувати, а часто й знищити, докази.

Сьогодні необхідні такі механізми, що здатні випереджувати і «присікати» корупцію, йти попереду злочинних задумів таких корумпованих державних посадовців і швидкого і відсторонення, і позбавлення можливості причиняти збитки.

До таких механізмів слід віднести:

- захист свідків щодо корупційних злочинів;
- отримання (збір) доказових фактів корупційних правопорушень;
- порядок взаємодії і співробітництва національних органів, які використовують процедури, що базуються на світовому досвіді розслідування корупційних правопорушень [1].

Досить великою проблемою в Україні є те, що система державного управління нараховує велику кількість службовців з низькими заробітними платами, при цьому маючи великі затрати на утримання малоефективного штату.

Крім того, досить часто ми спостерігаємо «перекидання» відповідальності на інститути саморегулювання суспільного життя, так:

- часто говоримо про ринкові відносини;
- піднімаємо питання національного самовизначення;

- апелюємо до національних традицій, культурних звичаїв, які домінують у суспільстві;

- говоримо про релігійне світосприйняття.

Але всі ці інституції, важливі для суспільства, не можуть замінити державу з її структурами.

Слід зазначити, що в багатьох нормативних документах України, в тій чи іншій мірі присутні політичні складові. Тому оцінка корупційних правопорушень також часто носить політико-правовий характер. З точки зору, інституціонального підходу щодо боротьби з корупцією доцільно враховувати «стверджувальний» досвід зарубіжних країн (наприклад, Сінгапур, Швеція) щодо створення державою спеціальних органів у сфері боротьби з корупцією. Звичайно, важливою складовою боротьби з корупцією є координація діяльності між спеціалізованими антикорупційними органами і громадянським суспільством (про що ми говорили у Розділі 2), неурядовими структурами. Тому, тут на перший план стає експертиза адміністративно-правових актів [28, с.205].

Небезпечними в плані зростання корупційних правопорушень є зрощування бізнесу і державного управління, тому у такому випадку необхідно чітко і швидко протидіяти такій мережі корупційних зв'язків (у нас майже 80% бізнесу вимушені давати хабарі державним посадовцям з метою вирішити бізнес питання) [66, с.75]. Але слід враховувати, що такий спосіб вирішити бізнес питання часто є зручним і самим бізнес структурам. Зазначимо, що основним джерелом корупції як соціально-правового явища є конфлікт публічних і приватних інтересів, причому такий конфлікт має, на жаль, конституційно правову природу. Тобто, суспільство має здійснити ретельний аналіз корупційних злочинів, під кутом зору приватних і публічних інтересів, особливо це стосується «великого» бізнесу.

В даному контексті важливо виділити основні причини «високого» рівня корупції в Україні:

1. «Недосконалість» політичних інститутів.

2. Прийняття «двозначних» (часто суперечливих у відношенні один до одного законів, а певною мірою «фривольного» тлумачення окремих статей). Законодавство має бути чітким, лаконічним, зрозумілим, а це зменшує політизованість законів та їх «двозначність», тобто різне тлумачення.

3. «Незрілість» певна «лубочність» судової системи.

4. Нерозуміння певних нормативних положень населенням.

5. Непотизм, фаворитизм, кумівство, родинні зв'язки, політичне «заступництво», які формують особисті взаємовідносини (таємні угоди, корупційні мережі, корупційні схеми).

6. Слабкі інститути громадянського суспільства та недолугість організації роботи профспілок, тобто громади або позбавленні, або не мають достатнього досвіду щодо здійснення контролю за діями посадових осіб.

Актуальним направленням у державній політиці України, залишається стимулювання державою антикорупційної політики взаємодії держави як основного суб'єкта у протидії корупції з громадянським суспільством. Важливим фактором є залучення бізнесу до боротьби з корупцією, адже саме між представниками бізнесу та державними посадовцями найчастіше утворюються корупційні схеми. У такому випадку втрачаються принципи відповідальності компаній за корупційні правопорушення (не обов'язково кримінальні), а також необхідно виробляти стандарти антикорупційної поведінки (такі стандарти давно «працюють» у багатьох демократичних країнах).

Зазначимо, що особливу увагу в ЄС приділено корупційним схемам, які є причиною неадекватного розвитку різних сфер суспільного життя, окремих галузей економіки (особливо це стосується прибуткових галузей – енергетики, газопостачання). Знову ми повертаємося до дослідження рівня корупції такою європейською структурою як СРІ, яка зазначає, що ліквідувати корупцію лише внутрішніми силами держави – неможливо, тому ефективні способи боротьби з корупцією лежать в полі міжнародного права. Цікавим у даному випадку є той факт, що міжнародне право, в цілому, використовує широке трактування корупції як прибуткового службового зловживання. Коли у міжнародних

документах вживається вузьке формулювання поняття «корупція», то як правило, корупцію прирівнюють до «взятки, хабаря, як механізму підкупу [55].

Доречно буде згадати Конвенцію ООН та Ради Європи про транснаціональну організовану злочинність, де до корупційних діянь відносять:

- зловживання службовими обов'язками у державному, муніципальному чи приватному секторах;
- різні форми підкупу і продажності публічних посадових осіб, які наділені управлінськими функціями;
- незаконні дії таких осіб з метою задоволення власних інтересів.

Хоча корупція носить міжнародний характер, слід визнати, що засоби боротьби з нею залишаються переважно національними, а об'єднання держав у боротьбі з цим явищем відбувається повільно, забагато формальності, задекларованості намірів і замало реальних дій. Надзвичайно важким є процес реалізації міжнародних ініціатив та уніфікації національного законодавства щодо відповідальності за корупційні діяння.

Ефективності боротьби з корупцією в Україні заважає поки й те, що громадянське суспільство не знає як, і не має досвіду співпраці з ЗМІ та правоохоронними структурами.

В Україні створена мережа спеціалізованих органів для ліквідації корупційних схем в адміністративній, фінансовій і політичній системах. Підвищити показники, як показує успішний світовий досвід, можна за допомогою механізмів і норм міжнародного права.

Всі заходи можна згрупувати таким чином:

1. Кримінально-правовий вплив корупції, міжнародне право відносить до карних злочинів, тому корупційні правопорушення зараховують до числа «конвенціональних злочинів» [66, с.76]. Так, конвенційні злочини – це злочини, склад яких встановлений міжнародними конвенціями.

2. Боротьба з корупцією ведеться також кримінально-процесуальними засобами, до яких відноситься:

- взаємодопомога між різними органами;

- видача злочинців;
- надання інформації з власної ініціативи;
- прямі контакти в антикорупційній організації різних країн.

3. Ще один з механізмів боротьби з корупцією – це міжнародне співробітництво (входять всі заходи, що не ввійшли до попереднього переліку).

З 2015 року в Україні «запрацював» Закон «Про попередження корупції», який заложив основи порядку застосування превентивних механізмів та правил щодо усунення наслідків корупційних правопорушень.

В законі прописані загальні положення, а саме:

- щодо роботи Національного агенства з питань попередження корупції;
- формування антикорупційної політики держави;
- попередження і врегулювання конфлікту інтересів;
- формування у суспільстві і серед державних посадовців правил етичної поведінки;

- фінансовий контроль;
- державний захист осіб, які сприяли протидії корупції;
- міжнародне співробітництво [54, с.90].

У ст. 3 цього закону чітко перераховано осіб, які потрапляють під корупційні злочини, а це:

1. Особи, які вповноваженні виконувати функції держави/місцевих органів самоврядування:

- Президент, спікер його заступники та депутати Верховної Ради України, уряд на чолі з прем'єр-міністром, працівники СБУ, Генеральної Прокуратури України на чолі з керівництвом, керівники Національного банку України, керівники Рахункової палати, Уповноважений ВРУ з прав людини;

- державні службовці і посадові особи місцевого самоврядування;
- військовопосадовці Міністерства оборони України, Державної служби соціального зв'язку та захисту інформаційного поля України;

- судді Конституційного Суду України, професійні судді, члени дисциплінарної інспектори Вищої кваліфікаційної комісії судів України, секретарі Вищої ради юстиції;

- особи рядового та керівного складу органів внутрішніх справ, податкової поліції;

- посадові і службові особи органів прокуратури, СБУ, дипломатичної служби, державної охорони природно-заповідного фонду;

- члени Національного агенства з питань попередження корупції;

- члени Центральної виборчої комісії.

2. Особи, які ідентифікуються як особи уповноважених щодо того, щоб виконувати функції держави чи місцевого самоврядування:

- посадові особи публічного права;

- особи, які є державними службовцями, але не являються надавачами публічних послуг (аудитори, нотаріуси, експерти).

3. Особи, які постійно чи тимчасово займають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративних обов'язків [21].

Цей закон чітко визначає статус Національного агенства, яке забезпечує формування і реалізацію державної антикорупційної політики. Це колегіальний орган, куди входить 5 членів (громадяни України, віком після 35 років, з вищою освітою, володінням українською мовою, здатним за своїми моральними, комунікативними та професійними якостями виконувати службові обов'язки).

Призначає на посади членів Національного агенства Кабінет Міністрів України строком на 4 роки за результатами конкурсу (так, спосіб формування конкурсної комісії є репрезентаційним, робота комісії відкрита для ЗМІ, журналістів, громадських структур), а результати засідання публікуються на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України не пізніше, ніж за 48 годин після його початку.

3.2. Посилення адміністративно-правових засобів боротьби з корупцією в Україні.

Особливості корупційної складової проявляються через систему організації управління державою та при взаємодії державних службовців (чиновників) з населенням.

Існує два основних змістовних моменти цього явища, а це:

1. Не логічний перерозподіл грошових коштів всередині суспільства.

2. Перерозподіл ресурсів відбувається за рахунок:

- прийняття неефективних рішень, які приймаються не лише законодавчими органами, але й виконавчими (розпорядження, укази);

- такі ж «недієві» рішення приймають працівники великих державних чи приватних компаній.

Основна небезпека корупції в Україні полягає навіть не у несправедливому перерозподілі доходів, хоча саме такий перерозподіл і є несправедливим. У сучасному суспільстві таких механізмів перерозподілу ресурсів (коштів) є досить багато і вони застосовуються набагато успішніше, ніж хабарі. На прикладі демократичних країн перерозподіл суспільних благ відбувається без прямого корупційного впливу.

Справжні проблема для суспільства пов'язана з процедурою прийняття рішень. Головне завдання – прийняття правильного і найефективнішого рішення (раціонального, логічного, на основі наукового аналізу та досвіду) для суспільства і держави.

В країні де працюють закони демократії, де еліта виконує поставлені задачі основним фактором прийняття рішення:

1. Політичне спрямування держави визначається верховною владою, і це по суті консенсус вищих топ-менеджерів, які узгоджують стратегію і курс розвитку суспільства. Фактично, саме так, визначають рамки в межах яких всі управлінські рішення й мають прийматися.

Таким чином, задаються політичні механізми, що мають блокувати прийняття «двоїстих» рішень (особливо політичних) чи корегуючі рішення, які

можуть виходити за визначенні лінії. На цій основі формуються рішення з визначення цілей постановкою задач на вищих щаблях влади.

2. Технократичний критерій передбачає спосіб досягнення конкретної мети, а методи реалізації вирішення задач визначаються високофаховими спеціалістами, тому в такому суспільстві важливо враховувати наукову складову, досвід, раціональне мислення та схильність до аналізу.

Як правило, технократична складова суспільства – це система експертних інструментів, і це завжди точка зору професіонала (часто вузько профільного спеціаліста) з тих чи інших проблем.

3. Третім фактором прийняття рішень є мотивація і стимули, що пов'язані з людською природою, і яку не можливо уникнути при прийнятті рішень. Як правило, до таких рішень відносять і рішення де:

- враховуються бажання людини мати власні матеріальні інтереси (що є корупційною складовою);
- кар'єрні інтереси (банальний кар'єризм) ;
- відомчо-бюрократична мотивація: коли при виборі рішення державний посадовець керується не особистою вигодою, в відомчою – розширює свої (для своєї структури) функціональну базу, її значення, вагу, штат і за можливістю бюджет [60, с.8].

Відомча мотивація у ієрархічному середовищі може переважати при прийнятті рішень. В даному випадку управлінець, який опікується як кар'єрою, так і відомчою мотивацією, може бути і безкорисною людиною, враховуючи, що на більш високій посаді може вирішувати більш масштабні задачі [60, с.10].

Зрозуміло, що третя складова завжди присутня, але в «правильно влаштованих» суспільствах, ця складова підпорядкована першим двом, і суспільство намагається правильно сформувати стимули і мотивацію. Умовно, такою державою є витай, - корупція там відсутня. Якщо державний посадовець приймає рішення, яке суперечить задачам держави, або заважає реалізовувати їх, наступає покарання (можливий навіть розстріл).

Проблема нашої держави в тому, що вона не виробила критерії мотивації і стимулів для прийняття рівень, крім корупційно-бюрократичного. В нашій державі відсутнє стратегічне не лише планування й загальна стратегічна державна програма, але не існує механізмів реалізації політичної волі керівництва країни, крім або відомчо-корупційного, або олігархічно-корупційного.

Відповідно, при прийнятті рішення практично відсутні будь-які рамки, які формуються на базі або політичної ідеології, або політичної програми. Під час виборів ми чуємо від претендентів на посади забагато обіцянок, купуємо такий товар (голосуємо), як показує час – вони залишаються нереалізованими.

Можемо стверджувати, що система технократичних інститутів в Україні повністю «розвалена». Експертні кола не сформовано, а значить відсутні експертні інститути. Тому, при «спрощеному» аналізі існуючої раніше і сучасної організації управління стає зрозумілим: сама по собі боротьба з корупцією не може вирішити управлінські задачі без поновлення технократичної системи прийняття рішень. Нашій державі необхідний кваліфікований механізм прийняття і головне – реалізації державних рішень

Ми лише можемо згадати як останні роки приймалися значимі економічні рішення: все обговорювалося на високих рівнях влади, де прямо корупційні інтереси відсутні, але є відомчі чи корпоративні, чи олігархічні інтереси [5].

Класифікація заходів з попередження і протидії корупції на державній службі можна реалізувати за такими напрямками:

I. Адаптивний – приведення структури державної служби України у відповідність до рекомендацій і стандартів країн-членів ЄС.

II. Забезпечення прозорості прийняття рішень за допомогою проведення конкурсів і тендерів (як на заміщення посад державних службовців, так і тендерів пов'язаних з державними закупівельними програмами і так далі).

III. Створення прозорої і доступної системи найму працівників і просування по службовим щаблям.

IV. Визначення переліку інформації, які органи державної влади зобов'язані зробити доступними з метою розвитку громадянського суспільства і формування умов для розквіту цивілізованого бізнесу.

V. Розробка і реалізація диверсифікованої (різноманітна, розширена) системи громадського контролю за роботою органів державної влади.

VI. Мінімізація контактів чиновників з громадянами (бізнес структурами), тобто використання Інтернет мережі.

VII. Каральні заходи: створення ефективної системи протидії корупції, а це відповідальність за вчиненні корупційні злочини з негативними як соціальними, так і службовими наслідками (наприклад, починаючи з політичної діяльності і закінчуючи чисто побутовими обставинами – втратою пенсійного забезпечення).

VIII. Здійснення організаційно-управлінських заходів, пов'язаних з:

1. Зменшенням кількості функцій, що надають можливість брати хабарі.

2. Чітко законодавчо визначеної процедури прийняття управлінських рішень. Це у свою чергу вимагає:

- оптимізації кількості державних структур;
- зменшення кількості контрольних і наглядових інститутів;
- удосконалення механізму контролю над достовірністю декларацій державних службовців;
- забезпечення реальних наслідків щодо недостовірності заповнених декларацій;
- формування єдиної міжвідомчої комп'ютерної системи, де фіксуватимуться факти корупції з правом доступу до неї всіх правоохоронних органів;
- введення правового інституту ротації кадрів державних службовців;
- усунення конфліктів у роботі органів виконавчої влади [34, с.14].

IX. Упорядкування правового регулювання, що передбачає уніфікацію нормативно-правових актів у сфері державної служби.

Х. Здійснення превентивних заходів, тобто попередження соціальними чинниками корупції та усунення причин, які викликають корупційні правопорушення.

ХІ. Реалізація заходів, тобто створення такої системи відносин, при якій правомірна поведінка державних посадовців стала б соціально вигідною і престижною (а це відповідна оплата праці, створення антикорупційних стимулів, які залежать від загального рівня життя в країні) [35].

Загалом, корупція викликає не лише економічні, але й соціальні проблеми, впливаючи на мораль, руйнує культуру, духовність, блокує формування ідейних орієнтирів нації, деформує ментальність, скочуючи суспільство до глибоких всеохоплюючих криз, паралельно проникаючи і в державні інституції.

Сучасні суспільства недооцінюють роль моральної та ідейної стійкості суспільства, особливо в процесі боротьби з корупцією, коли на перше місце ставиться матеріальне забезпечення.

Як правило, так і буває: при невисокій заробітній платі, низьких соціальних гарантіях, а ці особи повинні виконувати функції держави, а вони не спроможні забезпечити свої родини елементарними потребами, тому і дивляться «у бік» незаконних способів поповнення власного бюджету (в основному ми говоримо про певні категорії державних службовців). На справді, масштабні і небезпечні корупційні правопорушення здійснюються державними службовцями - вищих категорій, чиї заробітні плати і соціальне забезпечення дозволяють «безбідно» жити, що на перший погляд повинно убезпечити суспільство від корупції. Але моральні та ідеологічні переконання цієї категорії державних службовців, для них, не відіграють особливої ролі.

Сутність моральних та ідеологічних антикорупційних заходів, принципи їх формування і введення у дію, повинно визначатися концептуальними документами.

Такі документи формують передумови для утворення морального механізму боротьби з корупцією, що дало б поштовх формуванню національної

ідеї, культурно «підняло» народ, підвищило б рівень самосвідомості для консолідації соціуму.

Але для цього необхідно збалансувати діяльність владних інституцій всіх рівнів, «посилити» відповідальність кожного державного посадовця. Знову таки, звертаючись до міжнародного досвіду такі Концепції моральної відповідальності мають базуватися на певних принципах:

- відповідності Конституції, міжнародним та національним антикорупційним нормативно-правовим документам;
- узгоджуватися із загальними принципами державної антикорупційної політики;
- залучення кращих зразків (стандартів) зарубіжного досвіду;
- дотримання принципів демократії;
- систематичного моніторингу громадської думки, узагальнення результатів через дієві висновки;
- використання наукових досліджень антикорупційного напрямлення;
- застосування синергетичного підходу, тобто збалансування морально-ідеологічних заходів з економічними, політичними, управлінськими пріоритетами.

Крім того, антикорупційні заходи можуть бути реалізовані на загальних принципах:

- законності, прозорості та відкритості;
- ціленаправленості намірів;
- залучення громадянської спільноти до реалізації антикорупційних заходів;
- перманентності (безперервності та постійності) всіх можливих механізмів;
- пріоритетності державних інтересів перед власними.

Механізми забезпечення реалізації боротьби з корупцією спрацюють при комплексі заходів до яких віднесено:

1. Політичні – ми маємо на увазі, наявність політичної волі, в тому числі високий морально-ідеологічний рівень.

2. Економічні, що передбачають обов'язкове врахування щорічних витрат на фінансові заходи, для втілення Концепції боротьби з корупцією із державного бюджету.

3. Нормативно-правові документи, які вимагають ретельної підготовки і ухвалення Верховною Радою України.

4. Організаційні, які передбачають, що парламент, уряд формують законодавче забезпечення для реалізації всіх антикорупційних заходів, а виконавчі органи, органи місцевого самоврядування гарантують виконання тактичних задач.

5. Кадрова сфера передбачає залучення до реалізації Концепції фахівців у сфері юриспруденції, політології, психології, соціології, PR-технологій, маркетингу, управління.

Успіхи у боротьбі з корупцією можливі при двосторонньому підході як зі сторони державних органів, так і зі сторони громадянського суспільства.

Верховенство права визначає «підкорення» всіх - державних інстанцій, окремих осіб, бізнесу, громадянського суспільства цим нормативно-правовим актам. Для цього необхідно забезпечити прозорість витрат із бюджету держави і особливо посилити відповідальність за його цільовим призначенням.

Крім того, формування таких статей бюджету повинно відбуватися не за залишковим принципом, а ці вимоги повинні супроводжуватися доступністю до інформації, а значить постійним інформуванням суспільства через ЗМК. Це відповідає принципам громадянського суспільства.

Аналізуючи корупцію в Україні ми говоримо не лише про основні причини, але й виділили специфічні, які є суто українськими й до них віднесено:

- відсутність оптимальної системи антикорупційних законів, а особливо механізмів їх реалізації;

- існуючі причини (і суб'єктивні, і об'єктивні) у проведенні реформ;

- відсутність політичної волі (причини також різні);

- криміналізація (значної частини) політичної та управлінської еліти;
- моральна деградація соціуму загалом і еліти;
- низький рівень контролю за політичною і управлінською елітами, а значить відповідальність за прийняття рішень – «нульова»;
- велика кількість чиновників, що часто дублюють функції, але в різних інституціях;
- створення розгалуженої «тіньової економіки» і накопичення в руках олігархів великих статків;
- сформована толерантність (терпимість, погодженість) суспільства з такою ситуацією (суспільство мириться);
- великий «розрив» між статками найбагатших (олігархів) найбідніших верств населення;
- безперешкодний кадровий обмін між владними і комерційними структурами (без відповідного досвіду роботи в державній управлінській системі) [57].

Ми бачимо, що корупція в Україні є не лише загрозою національній безпеці держави, враховуючи перебіг російсько-української війни, коли прояви і елементи колабораціонізму і зрада державі мають серйозні негативні наслідки для країни, а саме:

1. Економічні, адже економіка це двигун країни, що:
 - формує бюджет держави;
 - наповнює національний валовий продукт;
 - розкриває можливості для інвестиційного клімату;
 - підвищує конкурентноспроможність держави на світовому геополітичному плацдармі.
2. Соціальні наслідки виражаються в ослабленні бюджету, а це втрата здатності держави до вирішення соціальних проблем (наприклад, пенсійне забезпечення). Так, корупція в правоохоронних органах, структурах прокуратури призводить до зростання організованої злочинності. А це веде до соціальної напруженості, конфліктності та криз.

3. Політичні наслідки відображаються у:

- зміні вектору політики;
- зміні загальнонаціонального розвитку країни;
- зменшенні довіри до влади;
- зниженні політичної конкуренції (зростає популізм);
- падає імідж держави на світовій арені.

Висновки до розділу 3

1. У сфері адміністративно-нормативного регулювання «слабкими» ланцюгами у боротьбі з корупцією в Україні є недосконалість, недовершеність, часто недолугість «двоїстість» механізмів реалізації внутрішньодержавного адміністративного, кримінально-процесуального законодавства, що регулюють доказову сферу у адміністративних і карних справах.

Питання звинувачення у корупційних діяннях обумовлено не лише наявністю адекватних (тотожних) механізмів і законодавчих процедур, але й наявністю політичної волі (бажанням політичної еліти здійснювати реформи, що направлені на боротьбу з корупцією).

2. Підписані міжнародні договори, угоди, конвенції не покривають всіх національних проблем щодо питань боротьби з корупцією, що має у своєму розпорядженні держава, - базовим залишається організація боротьби з корупцією на загальнодержавному рівні у поєднанні з моніторингом і контролем за цією сферою громадянського суспільства.

3. Адміністративно-правові засоби боротьби з корупцією в органах державної влади повинні мати цілісну систему, складовими якої є:

- організаційно-правові інструменти;
- нормотворчість і нормозастосування;
- засоби адміністративного примусу, які ціленаправлено діють на попередження і боротьбу з корупцією в органах державної влади.

4. Запропоновано певні механізми щодо забезпечення протидії та боротьби з корупцією, зокрема:

- політичні (наявність політичної волі);
- економічні (розвиток виробничої сфери, врахування державних та місцевих ресурсів з бюджету);
- нормативно-правові, які вимагають підготовки і ухвалення парламентом нормативно-правових актів та роботу виконавчої гілки влади щодо реалізації таких механізмів;

- організаційні – пов’язані з формуванням законодавчо-правової безпеки і нормативно-правового забезпечення виконання законодавчих актів, які направлені на реалізацію морально-ідеологічних антикорупційних заходів, а виконавча гілка разом з громадянським суспільством – забезпечуватимуть тактичні цілі;

- кадрові питання – залучення професіоналів до роботи в органах державної влади.

ВИСНОВКИ

У висновках сформовано узагальненні і найбільш важливі результати, магістерської роботи, до яких віднесено:

I. Корупцію ми розуміємо як соціально-правове явище, яке полягає у протиправному використанні (державними посадовцями (чиновниками), або тими хто уповноважений виконувати державні функції) свого службового положення, статусу, авторитету, впливу, адміністративних можливостей з метою отримання прибутку в особистих, групових чи корпоративних цілях.

II. Під корупційним діянням розуміється порушення встановлених: нормативно-правових актів, процедур, порядку функціонування органів державної влади, органів самоврядування, форм реалізації державної влади.

III. Детермінанти корупції охоплюють різні фактори: починаючи від історії країни і національних традицій та культури до помилок і прорахунків у сфері державного управління (через недосконалість законодавчої бази, відсутність політичної волі, неефективної роботи правоохоронної системи, низькому рівні розвитку громадянського суспільства, а значить низького рівня моніторингу і контролю за роботою органів державної влади).

IV. Боротьбу з корупцією розглянуто під кутом зору, де основними засобами протидії і боротьби з корупцією є:

- взаємна допомога між державами (міжнародні зв'язки);
- видача осіб, які скоїли корупційні злочини;
- заходи, що направлені на призупинення корупційних операцій, арешт і конфіскація доходів і майна;
- повернення в країну кримінально нажитих капіталів, що незаконно були вивезені з країни;
- приведення національного законодавства у відповідність з міжнародними стандартами.

V. Виділено чотири (як базові) стратегії протидії та боротьби з корупцією:

- усвідомлення суспільством небезпеки корупції як явища та її наслідків;

- попередження корупційних діянь;
- верховенство закону і реальний захист прав громадян;
- узгоджена діяльність владних структур, бізнесу і громадських організацій.

Показано, що знизити рівень корупції можливо лише прийнявши комплекс заходів: поєднавши роботу державних інституцій і громадянського суспільства.

VI. Визначено головну задачу громадянського суспільства з попередження і боротьби з корупцією, яка полягає в участі громадянських структур (неурядових організацій) до процесу підготовки, обговорення, прийняття, моніторингу і контролю за виконанням владою стратегічних рішень. Для попередження корупції необхідне системне узгодження заходів у двох напрямках:

1. Прийняття таких законодавчих актів, які б реально знижували рівень корупції.

2. Створення умов для формування масової суспільної участі у процесах попередження корупції, а для цього необхідно:

- здійснювати аналіз ситуації і прогноз розвитку суспільства;
- реалізовувати адресна оперативно-пошукову роботу;
- виробляти механізми профілактики і взаємодії всіх органів державної влади і громадянських структур;
- створити єдиний інформаційний простір.

VII. Показано значимість морально-ідеологічних заходів у боротьбі з корупцією, і особливо ухвалення Концепції реалізації морально-ідеологічних документів (мова може йти про ухвалення такої Концепції на законодавчому рівні).

VIII. До адміністративно-правових заходів протидії та боротьбі з корупцією віднесено:

- інституційно антикорупційні експертизи проектів;
- заходи адміністративної та дисциплінарної відповідальності;

- декларування державними посадовцями свого майнового стану, доходів-витрат, грошових накопичень і обнародування (декларування));

- створення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні діяння.

IX. Адміністративно-правові засоби боротьби з корупцією в органах державної влади являє собою цілісну систему, складовими якої є організаційно-правові інструменти нормотворчого характеру, а також засоби адміністративного примусу. Визначено, що необхідно:

1. Удосконалити діюче законодавство з метою формування єдиного механізму реалізації методів протидії і боротьби з корупцією.

2. Забезпечити прозорість діяльності органів державної влади, виконавчої гілки влади, ЗМІ, громадян і громадських формувань.

3. Створити через постійно діючі спеціалізовані органи влади боротьби з корупцією: дієві механізми, забезпечити технічну базу, залучити до роботи сучасні інформаційні технології, гарантувати їх безпеку та формувати антикорупційний світогляд у населення.

Використанні джерела

1. Андрушко П.П. Корупційні правопорушення та корупційні злочини як різновид: співвідношення і диференціація відповідальності за їх вчинення/П. Андрушко//Право України. - 2012. - №9. – С.90-101.
2. Аніщенко М. А. Поняття, ознаки та види корупції як негативного соціального явища / М. А. Аніщенко // Держава та регіони. Сер. "Державне управління". – 2020 р. - № 1 (69) – С.6-11.
– Режим доступу: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2020.1.1>
3. Антикорупційні програми Міністерства інфраструктури на 2019-2021 роки// Міністерство інфраструктури України (лютий 2020р): [Електронний ресурс].
– Режим доступу <http://intu.gov.ua/news/30170.html>.
4. Артїшевський А. Є. Корупція в органах державної влади як чинник делігітимації політичної влади [Електронний ресурс] / А. Е. Артїшевський //Гілея: науковий вісник. - 2018. - Вип. 130. - С. 407-410.
– Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya -2018-130-109>.
5. Артїмова Т.І. Інституціональні важелі протидії корупції у контексті відтворення відносин соціально-економічної безпеки в Україні. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.instud.net/40-2/5.pdf>
6. Бенько І. Д. Корупція у сфері публічних закупівель: форми прояву та засоби протидії [Електронний ресурс] / І. Д. Бенько, С. В. Сисюк // Причорноморські економічні студії. - 2019. - Вип. 38(2). - С. 84-87.
– Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses-2019-38\(2\)-19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses-2019-38(2)-19).
7. Богатирьов І. Г. Запобігання корупції як одна з умов сталого розвитку транзитивного суспільства [Електронний ресурс]/І. Г. Богатирьов//Публічне право.-2018.-№1. – С.17-23.
– Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp -2018-1-4>.
8. Бударєва, І. В. Моніторинг способу життя публічних осіб як один із механізмів запобігання корупції в системі державного управління: The 11 th International scientific and practical conference “International scientific

- innovations in human life”(May 11-13, 2022) Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2022. – С.810.
9. Гасюк І.Л., Дарманська І. М. Корупція і якість освіти та науки: причини виникнення та фактори розвитку кризового стану. Журнал «Наукові інновації та передові технології» № 6(8) 2022 (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»).
 10. Гріненко А. Ю. Корупція – основна загроза економічної безпеки України при вступі до Європейського Союзу [Електронний ресурс]/ Гріненко А.Ю.//ІнтелектXXI.-2018.-№1. – С.49-53.
– Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/int-XXI-2018-1-12>.
 11. Дем'янчук В. А. Шляхи удосконалення рівня взаємодії між суб'єктами запобігання та протидії корупції в Україні [Електронний ресурс] / Дем'янчук В. А. // Правовий часопис Донбасу. - 2018. - № 1. – С. 97-102.
– Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd-2018-1-15>.
 12. Гегель Ф. Основи філософії права. Видавництво: Жупанського.м. Буча. 2000. – С. 346 .
 13. Група держав проти корупції (GRECO) прийняла Оціночний звіт за результатами Четвертого раунду оцінювання, який стосується запобігання корупції щодо членів парламенту, суддів та прокурорів. URL:
– Режим доступу : <https://nazk.gov.ua/news/grupa-derzhav-proty-korupciyi-grecopryynyalaoocinochnyy-zvit-za-rezultatamy-chetvertogo-raundu>
(дата звернення: 10.10.2022р.).
 14. Ефективність державної політики боротьби з корупцією: регіональний аспект. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: old.niss.gov.ua/monitor/desember08/22.htm.
 15. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
 16. Індекс сприйняття корупції СРТ-2020 – дані дослідження неурядової міжнародної організації Transparency International Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// ti-ukraine.org/%DO%A1P1](http://ti-ukraine.org/%DO%A1P1) – 2021.

17. Індекс сприйняття корупції СРТ-2021 – дані дослідження неурядової міжнародної організації Transparency International Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// spi.ti-ukraine](http://spi.ti-ukraine)
18. Кокорев О. В. Відповідність Естонії антикорупційним цінностям ЄС / Кокорев О. В. //Політикус : наук. журнал. – 2022. – № 1. – С. 52-57. – Режим доступу : dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7990
19. Коломоєць Т.О., Кушнір С.В. Моніторинг способу життя як засіб запобігання корупції за законодавством України: чи є вибір терміна? URL: – Режим доступу : http://www.lsej.org.ua/5_2019/11.pdf.
20. Приходько А. С. Ефективність моніторингу способу життя та перевірки ЕДеклараций суб'єктів декларування. URL: – Режим доступу : <https://prihodko.com.ua/ua/efektivnistmonitoringu-sposobu-zhittya-ta-perevirki-e-deklaratsiy-subyektivdeklaruvannya>.
21. Корупційні злочини збіднюють країну (Зображення Financial crime UAH, handcuffs) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://torange.biz/financial-crime-uah-handcuffs> 4707, CC-BY 4.0)
22. Корупційні ризики в сфері публічної влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cb.ckpfu.org.ua/content/view/89/38/>
23. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування/За ред. М.І.Хавронюка.– К.: Москаленко О. М.,2019.– С.46. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smart-lab.ru/blog/616583.php>
24. Корупція і «кумівство» в регіонах України (інфографіка) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://firtka.if.ua/?action=show&id=78388>.
25. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження [Електронний ресурс].URL:<http://infolibrary.com/content/2397>. Metodichni-pidhodi-do-osinuvannya-rivnya-korupcii.html (дата звернення: 10.09.2020).
26. Корупція як цивілізований феномен: причини та шляхи подолання [Текст]: монографія/ [Бисага Ю. М. та ін.]; Держ. ВНЗ Ужгород. Нац. ун-т.- Ужгород: Бельветика, 2016. – С.199.

27. Костенко Д.В. Система запобігання корупції в Україні: становлення та розвиток: автореферат дис. канд. наук. держ. упр.: 25.00.01 / ІПКДСЗУ. Київ 2020. –С.23.
28. Костенко І. В. Роль громадської свідомості у запобіганні корупції.//Державне будівництво та місцеве самоврядування : Збірник наукових праць / – Х. : Право, 2017. – Вип. 33. – С.203-211.
29. Костенко І. В. Особливості запобігання та протидії корупції на публічній службі в аспекті діяльності Національного антикорупційного бюро України/ Костенко І.В.//Державне будівництво та місцеве самоврядування: Збірник наукових праць/– Х. : Право, 2018. – Вип. 35. – С.201-213.
30. Кохан Г. В. Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз [Текст]/монографія/ Кохан Г. В.; Нац. ін-т стратег. дослідж. – Київ: НІСД, –С.2013. – 232.
31. Красносільська А. В. ”Сірі конячки” Антикорупційного суду / Красносільська А. В., Шибя І.О. // Дзеркало тижня. - 2019. - 12 -18 груд. (№ 1). –С.2.
Текст: https://dt.ua/internal/siri-konyachkiantikorupciynogo-sudu-299355_.html
32. Кримінальний Кодекс України (ККУ) 2017 (зм. 03.09.2017). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://urist-ua.net>
33. Круть В. О. Високорівнева корупція в системі державного управління/ Круть В. О. //Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2018. - №2. – С.93-96.
– Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru-2018-2-16>.
34. Куриліна О. В. Корупція як засада поширення тіньової діяльності [Електронний ресурс] / Куриліна О. В. // Проблеми системного підходу в економіці. - 2019. - Вип. 1(1). – С. 12-16.
– Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE-print-2019-1\(1\)-4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE-print-2019-1(1)-4)
35. Лазаренко С. Ж. Суб’єктивні причини поширення корупції в системі державної служби України [Електронний ресурс].
– Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1@z=817>

36. Лікарчук Н В. Фаворитизм як прояв корупції та управлінської некомпетентності/Лікарчук Н В. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління – К. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2019. - №1. – С. 45-52.
37. Лугіна Н. А. Застосування практики зарубіжних держав у питанні запобігання корупції [Електронний ресурс] / Лугіна Н. А., Щербатюк Я. Б. // Інтернаука. – 2020. – №6. – Режим доступу : <https://www.inter-nauka.com/issues/2020/6/5834>
38. Михайленко Д.Г. Кримінально-правова характеристика хабара. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: vuzlib.com/content/view/1476/60
39. Мельник М. І. Антикорупційне законодавство України: досвід застосування та проблеми вдосконалення/М. Мельник//Юридична Україна. – 2013. - №6. – С.64-69.
40. Мельченко В.І. Корупція у вищих навчальних закладах. Південноукраїнський правничий часопис. № 1, 2021. –С. 37-43.
41. Паутов В.О. Протидія корупції як структурна складова національної безпеки України: автореф. дис. канд. наук. держ. упр.: 25.00.05 / ПКДСЗУ. Київ 2020. –С.23.
42. Мельников О.С. Шляхи протидії корупції у сфері державних закупівель/ Мельников О.С. //Актуальні проблеми державного управління. – 2016. - №1(49). – С. 44-49. – Режим доступу.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2016-1-9.
43. Мошенський С.З. Національне агентство з питань запобігання корупції як ключовий орган державної влади у системі побудови інституту доброчесності суб'єктів державного управління [Електронний ресурс] / Мошенський С.З., Нонік В.В., Сергієнко І.Г. // Інвестиції: практика та досвід. - 2019. - № 5. – С. 85-90.
44. Новак А.С. Формування та реалізація національної антикорупційної політики в умовах глобалізації: сучасні виклики/Новак А.С.//Держ. упр. та місц. самоврядування: зб. наук. пр./Нац. акад. держ. упр. при Президентові

- України, Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпро, 2018. – Вип. 2 (37). – С. 35-41.
45. Нонік В. В. Сучасні антикорупційні механізми: морально-етичний та діагностичний ракурс/ Нонік В.В.//Інвестиції: практика та досвід. – 2018. - №5. – С.73-78.
46. Нонік В. В. Дослідження сутності та трактування поняття "корупція": еволюційний аспект [Електронний ресурс] / Нонік В. В. // Інвестиції: практика та досвід. - 2019. - № 3. – С. 99-105.
47. Паутов В.О. Протидія корупції як структурна складова національної безпеки України: автореф. дис. канд. наук. держ. упр.: 25.00.05 / ІПКДСЗУ. Київ 2020. –С.23.
48. Пархоменко-Куцевіл О. І. Формування та розвиток сучасних антикорупційних органів державної влади як основа запобігання та подолання корупції: теоретико-методологічний аналіз: монографія/Пархоменко-Куцевіл О. І. – Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. –С.308. Бібліогр. : –С. 281–306.
49. Побережний В. В. Сутність та причини корупції в системі організації державної влади/ Побережний В.В. [Електронний ресурс] – Режим доступу:[http:// www. academy gov. Ua/ej/ej/12txts/ 10pvvdv. Pdos](http://www.academy.gov.ua/ej/ej/12txts/10pvvdv.Pdos)
50. Попович Я. М. Політична корупція в транзитивному українському суспільстві: сприйняття поширеності і форми прояву [Електронний ресурс] / Попович Я. М. // Гілея: науковий вісник. - 2021. - Вип. 142(3). –С. 87-91. –Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2021_142\(3\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2021_142(3)_21)
51. Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text> (дата звернення: 13.09.2022).
52. Радецький Р. С. Причини виникнення та напрями боротьби з корупцією в Україні/Радецький Р. С. //Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2018, Випуск 1(61). – С. 150-154.

53. Роуз-Екерман, Сьюзен Корупція та урядування: причини наслідки та зміни [Текст]/ С.Роуз- Екерман; пер. С. Кокізіук, Р. Ткачук.– К.:К. І С., 2004. –С. 296.
54. Соловійов В. М. «Побутова корупція»: сутність, генеза та сучасні тенденції в Україні/В. М. Соловійов// Боротьба з організованою злочинністю і корупція (теорія і практика). – 2011. –Вип.25-26. – С. 173-182. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lav-journal.ru/files/pdf/201105.pdf>
55. Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей // Організація економічного співробітництва і розвитку. – 2021. –С. 133. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/corruption/acn/39972270.pdf>
56. Стіф Крістофер, Вимірювання, концептуалізація та боротьба з системною корупцією: дані з пострадянських країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/krizisnye-yavleniya-na-raznykh-etapakh-karery-gosudarstvennykh-sluzhashchikh#ixzz5jHYH0Y8b>
57. Тіньков А.Л. Запобігання і протидія політичній корупції в системі державного управління України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary-nagy%5Cavto%5Cretreat%532+72418-a3b6-4a+9-9044-46+80c-8ae+29/pdf>.
58. Тимчук О. Л. Корупція в сучасному світі: порівняльно-кримінологічний аналіз [Електронний ресурс]/Тимчук О. Л. //Молодий вчений.- 2018. -№7(2). – С.479-483.- Режим доступу:[http://nbuv.ua/UJRN/molv_2018-7\(2\)-41](http://nbuv.ua/UJRN/molv_2018-7(2)-41).
59. Трепак В.М. Теоретико-прикладні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні: дис. д-ра юрид. н.: 12.00.08 / Львівський національний університет імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України; Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, Київ, 2020. –С.481.
60. Фаїзов А. В. Ознаки корупційних схем у публічних закупівлях/ Фаїзов А. В. //Бізнес інформ. – 5’2021. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/342762071_Several_Aspects_of_Countering_Corruption_Schemes_in_the_Public_Procurement_Sphere

61. Француз А. Й. Корупція в державному секторі: теоретико-правовий аспект [Електронний ресурс] / Француз А. Й., Поліщук В. С. // Правничий вісник Університету "КРОК". - 2017. - Вип. 28. –С. 5-11.
– Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvuk_2017_28_3_62.
62. Цитричак В. Л. Інфраструктура підкупу у сфері службової діяльності/В. Л. Цитряк//Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. - №6. – С.186-189. -[Електронний ресурс].
– Режим доступу: http://www.lsej.org.uap/6_2015/53.pdf
63. Чумаченко Д. С. Корупція як соціальне явище у вимірі соціологічного аналізу [Електронний ресурс] / Чумаченко Д. С. // Грані. - 2018. - Т. 21, № 2. –С. 37-43. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2018_21_2_7
64. Швидкий Я. Ю. Інституційне забезпечення національної безпеки органами протидії корупції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 5-6. –С. 188–192. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.5-6.188](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.5-6.188)
65. Шапка Б. В. Удосконалення антикорупційного законодавства на засадах світових стандартів [Електронний ресурс]/ Шапка Б. В. /
– Режим доступу: <http://www.minijust.gov.ua/31896>
66. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. URL: https://mepr.gov.ua/files/docs/%d0%9d%d0%b0%d1%86%d1%96%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%b0%20%d0%b4%d0%be%d0%bf%d0%be%d0%b2%d1%96%d0%b4%d1%8c%20%d0%a6%d0%a1%d0%a0%20%d0%a3%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d0%b8_%d0%bb%d0%b8%d0%bf%d0%b5%d0%bd%d1%8c%202017%20ukr.pdf (дата звернення: 17.10.2022).
67. Юсова К. М. Сучасний стан законодавчого антикорупційного регулювання регламентних та процедурних етапів публічних закупівель України / К. М. Юсова // Науковий погляд: економіка та управління. - 2020. - №2 (68). – С. 74 – 78. – Режим доступу : <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/3982>
68. Як реалізується антикорупційна політики в областях та регіонах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vsk.kiev>.

- ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=412:yakrealizovuietsiaantykoruptsiina-polityka-v-oblastiakh-ta-rehionakh-ukrainy&Itemid=192&lang=ua
69. Яковенко С.Б. Сутність корупції та її класифікація/ Яковенко С. Б. //Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2017. - №1(7). – С.109-114.
 70. Яцків І. І. Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні: дис. канд.наук:12.00.07/Яцків І. І.; Нац.акад.внутр.справ. – К., 2011. –С. 239.
 71. Averinskaja, A. S. (2011), Formirovanie navykov i umenij antikorrupcionnogo povedenija u sotrudnikov i gosudarstvennyh grazhdanskih sluzhashhih organov vnutrennih del: Kurs lekcij [Formation of skills and abilities of anti-corruption behavior in employees and civil servants of the Interior: Lectures], DGSKMVDRossii, Moskva,Rossija. Dzhurichich, M. L. (2010), “The state’s role in the fight against corruption”, Trud i social'nye otnoshenija, vol.2, –P. 63–66.
 72. Bertot J.C., Jaeger P.T., Grimes J.M. Using ICTs to create a culture of transparency: E-government and social media as openness and anti-corruption tools for societies / John C. Bertot, Paul T. Jaeger, Justin M. Grimes // Government Information Quarterly. – №27 (2010). – P. 264–271.
 73. Building Integrity and Reducing Corruption in Defence: A Compendium of Best Practices. (Geneva, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2010). –P.384. – Режим доступу:
http://www.dcaf.ch/content/download/35770/526757/file/Compendium_Building_Integrity_and_Reducing_Corruption_in_Defence.pdf
 74. Corruption Perceptions Index 2016[Електронний ресурс]. –Режим доступу:
https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016.
 75. Corruption perceptions index 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://cpi.transparency.org/cpi2017/results/>
 76. Corruption perceptions index 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://cpi.transparency.org/cpi2018/results/>
 77. Corruption perceptions index 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://cpi.transparency.org/cpi2019/results/>

78. Explore the Panama Papers Key Figures [Электронний ресурс] // The International Consortium of Investigative Journalists. – 2017. – Режим доступу: <https://panamapapers.icij.org/graphs/>
79. FAQs on corruption. How do you define corruption? [Electronic resource] // Transparency International – 25.12.2022/ – URL: – Режим доступу: http://www.transparency.org/whoweare/organisation/faqs_on_corruption#defineCorruption
80. Scientific Electronic Library eLIBRARY.RU (2014), “Individual, society and state in the context of the fight against corruption”, available at: <http://elibrary.ru/item.asp?id=11784765> (Accessed 10 November 2014).
81. The new age of crony capitalism [Электронний ресурс] // The Economist. – 2014.–March15th.
–Режим доступу: <http://www.economist.com/news/leaders/21598996-political-connections-havemade-many-people-hugely-rich-recent-years-crony-capitalism-may>.
82. Voloshyna, A. V. (2019), Koruptsiia – vyklyky dlia Ukrainy: za materialamy shostoho «Kyivs'koho Dialohu» 28 – 30 zhovtnia 2019 roku «Koruptsiia v politytsi, ekonomitsi ta upravlinni – stratehii hromads'koho suspil'stva ta svitovoi spil'noty schodo ii podolannia» [Corruption – Challenges for Ukraine: the materials of the sixth “Kiev Dialogue” on 28 – 30 October 2019 “Corruption in politics, Economics and the management - strategy and worldwide civil society of the community to overcome it], Kirovohrad, Ukraine. [Текст] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua//UJRN/aplup_2019_1-2_13
83. White J. Making Connections to the Appropriations Process // The Interest Groups Connections: Electioneering, Lobbying, and Policymaking in Washington / ed. by Paul S. Herrnson, Ronald G. Shaiko and Clyde Wilcox. Washington, DC: CQ Press, 2015. –P. 164-188.